

Convorbiri Literare.

ANUL VII.

1 APRILIE 1873 — 1 MARTIE 1874.

Redactor: *Tacob Negruzzi.*

IASSI, 1874.
TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ.

CONVORBIRI LITERARE.

Apare la 1 a fie cărei luni.

Abonamentul pe un an pentru România liberă 1 galben; pentru Austria 6 fl; pentru Germania 15 Franci; pentru Svițera, Belgia și Italia 20 franci; pentru Franca și Spania 25 franci.
Abonamentele se fac numai pe un an întreg, în Iași la Tipografia Națională și la redacțiune, în București la librăria Soccec et Comp.; în toate celelalte orașe din România la biurourile postale.

CIOCOII.

comedie în cinci acte, în prosa.

PERSONAGIURI.

Hatmanul Stefan Stilpeanu, boer de starea I
Vornicul Iorgu Hirzobeanu, idem.
Postelnicul Evghenidis, idem.
Polcovnicul Vitezovicii, locoțiitor de general al
miliției.
Aga Neamuș.
Banul Vulpe, boer de starea a II.
Arbure, răzeș
Slugerul Trufandachi.
Pitarul Slugărică, boer de starea a III.
Lipicescu, om de casa lui Hirzobeanu.
Elena, fiica lui Hirzobeanu.
Princesa Luța.
Postelnicasa Evghenidis.
Cucoana Tarsița, soția lui Aga Neamuș.
Radu, orfan.
Un Stolnic.
Un pașă turc.

Invitați la bal, Popor, Lăutari, Musica militară.

Scenle se petrec în Iași 1840--1848.

ACTUL I.

Teatrul reprezintă un salon mare în casa Vornicului Hirzobeanu—Mobile de lux.—Trei uși mari în fund—alte două uși în dreapta și în stînga pe planul I. — O fereastră în dreapta pe planul al II.—Între ușele din fund două portreturi, unul a Sultanului, celalt a lui Hirzobeanu.—O canapea, două jefnuri și câteva scaune așezate în rînd, pe planul I în stînga, o masă cu tot ce trebuie de scris sub fereastră.—Pe părătele din stînga, portetul soției lui Hirzobeanu.

SCENA I.

Lipicescu; doi lachei.

Lipicescu. Hai, iute, mergeți de gătiți tablalele cu dulceturi și ciubucele de iasomie, că au să înceapă acuș a veni boerii la vizită de anul nou, și cum a sosit Barbu lăutarul cu taraful lui, să-l puneți ca să cânte în capătul scării. Hai!

(Lacheii es priu fund.)

Singur Eată-ne cu anul nou în casă!.. Oare ce present mi-a face stăpănuul meu, cuconu Iorgu Hirzobeanu? Un coșcogea Vornic, un boer de starea a întăi, trebuie să-mi dea cel puțin o părăche de strae și vre-o zece galbeni ca la o slugă credincioasă ce-i sunt de atăția ani... pe gânduri Slugă eu!.. Slugă eu, care mă simt în stare a calca pe inimă chiar, pentru ca să-mi fac o treaptă de înaltare!.. Ce n'aș da, ce n'aș... ca să prind vre un rang să mă boeresc ca cei mulți de sama mea! De pildă Slugărică care a ajuns pitar acum doi ani, de unde era brutar. Pe dănsul l'au slujit norocul, au eșit la oameni... și eu tot nimic păn' acum, tot de casa boerului, tot ciocoii!.. În a-

devăr m'am înalțat ceva în timp de zece ani, însă tot pe aceeaș scară: din Llopclofeandură, ciocolu de coada trăsorei, am ajuns Hop-ciocolu, vataș de ogradă, și din Hop-ciocoiu, Para-ciocoiu, stolnic de curte... dar, cătând bine, tot ciocoiu!... Hei! când mi-ar ajuta Dumnezeu să inhaț un post și un cin, crișul eu!.. bine mi-aș juca eu calul, bine mi-aș face mendrele!.. În câțiva ani m'aș instări cu bani, m'aș tot acățta de poalele boerilor până m'aș incuiba frumos în archontologie și însfirșit m'aș insura pentru ca să intru în neamuri... în neamuri (oftează și stă adâncit în gânduri).

SCENA II.

Lipicescu, Arbure.

Arbure, intră prin fund A casă-i boerul?

Lipicescu, în sine Macar un comisar de quartal deocamdată!...

Arbure, mai tare Boerul a casă-i?

Lipicescu, tresărind Da ce vrei boerului, bade... cum te chiamă?

Arbure, Arbure răzeșul. Mă cunoaște bine cuconul Iorgu... Suțtem vecini de moșie.

Lipicescu. Te știi.

Arbure. Dacă mă știi, ce mă întreb de nume? Ai prins orbul gănelor?

Lipicescu, obraznic. Ei!.. Ș'apoi?..

Arbure. Cum apoi? Apoi te mai întreb odată a casă-i boerul?

Lipicescu. A casă, ce poștești?

Arbure. Pofțesc să-l ved și să-l urez de anul nou în parte Măi!.. că țanțuș ciocoiu!

Lipicescu. în parte. Cum se cunoaște moșicul (tare). Așteaptă afară... Bocrul nu-i gată încă.

Arbure. Afară eu! Ean ascultă măi linge-talger...

Lipicescu. Ce ai spus?

Arbure. Afară-i locul celor ce sunt și vreu să fie ciocoi ca tine... Eși... se pune pe un scaun.

Lipic. Măi! Bre! în parte Hei! Căci nu sunt boer!

SCENA III.

Lipicescu, Arbure, Trufandachi, Slugărică.

Trufand. intră prin fund gudurându-se și zimbind, Cu plecațiune, file lipițesco.

Slugăr. imitând pe Trufandachi Plecăciune...

Lip, măgulit Sluga Kir Trufandachi, mă închin cucoane Slugărică... Doriți să sărutăți mâna boerului?

Trufand. Neski, să seruto la dimiaii ca un supuso țe sinto.

Slugăr. Supus și credincios.

Lip. Prea bine, prea bine... Cum s'a găti boerul... Eacă!.. mi se pare că s'au și gătit... se aude în stinga batae în palme.

Trufand. Mi rogo, frațica, spune la pan evghenistato, che a venito sulgiaris Trufandachi la heretismos.

Slugăr. Impreună cu pitarul Slugărică.

Lip. Bucuros; imi place să indatoresc oameni cum se cade.

Arbure. în parte Care vra să zică eu nu-s... tare N'auzi, logofete?.. boerul bate în palme. Aleargă iute ca să nu mănânci o papaiă de anul nou.

Lip. N'auzi, bade Arbure? ie sama că aici nu nu te afi la Arbureni. ese

Arbure. Cred și eu Ciocorofeandură... Acolo-i baștină de răzeși ș'aici e roiu de ciocoi.

Trufand. atins Pentru minii, mi rogo, le ziți aste vorbele?

Arbure. Ba nu... pentru tustrei.

Trufand. incet lui Slugărică Un mozico.

Slugăr. incet Un țopirlan.

Arbure. în parte Dacă lingușesc pe slugă, ce dracu or mai face stăpânului?

SCENA IV.

Arbure, Trufandachi, Slugărică, Hirzobeanu, Lipicescu.

Lipic. deschizend ușele din stंगा Vine boerul, ese prin fund.

Trufand. făcend temeuale se apropie smerit de Hirzobeanu și-i sărută poala surtucului La mulți ani, e-clambrotate!... se dee Pronia să ve videmo Logofeto mare ke megas Postelnicos!

Slugăr. Se apropie de Hirzobeanu stringându-și surtucul la pept și-i sărută cealaltă poală foarte nmilit. Amin!.. să ajungeți mare și tare ca să ajutați pe nevoeși și să vă înmulțiți slugile ca nășipul mării.

Hirzobeanu. cu un aer de protecție Vă mulțumesc, vă mulțumesc... Ei moș Arbure, ce faci acolo în ungher ca un cuc?

Arbure. Aștept cucoane Iorgule, să-mi cânte

cucul in dreapta. ca să-mi vie și mie rëndul de-a te ura de anul nou după datina strămoșească se apropie și presărează pe Hîrzobeanu cu orez. La mulți ani cu fericire! Belsug și sănătate! Șă-ți fie vara, vară, iarna iarnă, casa casă, și masa masă.

Hîrzobeanu. rizënd Bine, bine, destul, Moș Arbure, destul.

Trufand. Ma destulo bre, destulo a ziso archontas. Vrei să faci pilaf la dimialui?

Arbure, Nu sbera, grecule!

Trufand. Sopa bre.

Arbure in parte Ce te-aș măsura eu sapa ca in vremea Enicerilor!

Hîrzobeanu se pune pe canape și bate in palme Nastasachi.

(Lipicescu se arată la ușa din fund).

Lipic. Poruncă.

Hîrzob. Adă-mi un ciubuc.

Lipic. Indată, stăpăne. dispere

Trufand. Evghenistate, tot aveți capnos de țel vestito de al Sultanului!

Hîrzob. Am dar, Kir Trufandachi.

Trufand. inchinându-se Sel metahirisiți sanatoso lui Slugărică Ca Măria sa nu are nime tabieti che ighemoniosa.

SCENA V.

Cei de'ntei, Banul-Vulpe, Lipicescu.

Lipic. intră prin fund suffând intr'un ciubuc lung și anunță Banul Sandu Vulpe! apoi presintă ciubucul lui Hîrzobeanu cu talim turcesc.

Arbure in parte Ha! Vulpea răzeșilor! Creștin cu crucea in sên și cu dracul de-a spinarea.

Vulpe imbracat in haine orientale, antereu, giubea șal, fes, ține șlicul intr'o mână și merge de sărută mana lui Hîrzobeanu Să traiți precum doriți, cucoane, și să vă fie sfântul Vasilie ogurliu, cum s'ar prinde

Hîrzob. Și d-tale asemenea, arhon Bane... Lasă lasă se face că-și trago mēna.

Vulpe. Da mă rog cucoane, nu mă obijduiți.

Iu lupta lor de politeță, Vulpe scapa șlicul peste ciubuc. Hîrzobeanu scapă ciubucul jos. Trufandachi aleargă de-l culege și-l dă lui Lipicescu care ese.

Trufand. Nato! s'a facut'o primezdia! To pro-copsamen!

Vulpe rușinat Mē ertați cucoane... cum s'ar prinde.

Hîrzob. Nu-i nimica, nu-i nimica. Poftim, Arhon Bane ăi arată un scaun.

Vulpe Sărut mânăle se retrage cătră Arbure.

Arbure Ai pățit-o... cum s'ar prinde.

Vulpe ștergându-se pe frunte Oboroaca asta de șlic m'au dat de rușine.

Arbure Pune deacum să clocească găinele intr'ensul.

Lipic. anunțând Aga Neamuș!

Arbure in parte Ha! ha! aista-i nici capou nici ogar... Sărută peptul celui mare, neindrăsnind a-și intinde botul până la gură... ăi zic vèrul obștesc.

SLENA VI

Cei de'ntei, Aga Nēam uș.

Neamuș in frac, cu decorație rusaacă, intră țanțuș, purtând capul ridicat, ănsē cum dă cu ochii de Hîrzobeanu, incepe a-l pleca zimbînd. El se apropie de stăpănul casei și-l sărută pe pept Vere... Cucoane țorgule, dați-mi voe.

Hîrzob. sărutând pe Neamuș in frunte Sluga Arhon Agă... Ce mai face cucoana Tarsița, soția d-tale?

Neam. Sărută mânăle. A fost cam zaiță... Se vede c'au răcit pe drum când s'au intors de la țară, mai alaltaeri.

Hîrzob. Adevărat că i s'a troenit sania cale de trei poște tocmai la Teiuș?

Neam. Adevărat! ba ăncă s'au și resturnat in omēt.

Hîrzob. Ce spui, frate? și cum au scapat de-acolo?

Neam. Noroc c'au trecut un călător care au cules-o și mi-a adus-o in sania lui.

Hîrzob. Cine?

Neam. Un tēnēr ce se intorcea din străinătate.

Hîrzob. Cum il cheamă?

Neam. Zeu, nu știu bine... Am intreat pe Tarsița... dar l'am uitat...

Hîrzob. Și au venit amundoi... singuri... toată noaptea?

Neam. Ce era să facă?... decât s'o mănănce lupii se retrage lângă Vulpe

Hîrzob. Că, zeu, bună parte ar fi avut! O Afrodită!...

Trufand. zimbînd și făcënd cu ochiul lui Hîrzobeanu Neschi, neschi... Un garofelo.

Vulpe lui Neamuș La mulți ani, vere Alecule, cum s'ar prinde.

Neam. mândru Să străești, Arhon Banc in parte prea me veruește banul!

Arbure in parte imitând pe Neamuș Să trăești, Arhon Bane... Bine zice vorba: mare cu cei mici și mic cu cei mari.

Lipic. anunțând Marele Hatman Stefan Stilpeanu.

Hirzob. sculându-se iute Lipicescule, dulceți și cafele merge inaintea lui Stilpeanu

SCENA VII.

Cei de 'nainte, Hatmanul Stilpeanu, Radu.

Hirzob. Bine ai venit, vere Stefane; nu mă așteptam la o mulțemie ca asta.

se îmbrățosează împreună

Stilp. Am sosit chiar a sară de la Troțușeni, împreună cu Radu.

Radu se închină.

Hirzob. Radu?

Stilp. Dar; Radu l'ai uitat?

Hirzob. Aa!.. copilul cel găsit in grădină?

Stilp. Și crescut in casa mea cu fiică-ta, cu Ilenuța.

Hirzob. Ha.. imi aduc aminte... Dar unde ai fost până acuma, Radule?.. or fi vr'o opt ani de când nu te-am mai văzut.

Radu. Am fost la Paris.

Hirzob. Și ce-ai spudacsit acolo?

Radu. Am studiat legile.

Hirzob. Vrei se te faci vechil?

Radu. Avocat, judecător, jurnalist.. tot ce poate fi de folos țerei mele.

Hirzob. Așa?.. lui Stilpeanu Pottim vere Stefane.

se pune împreună pe canape.

Neamuș. Incet lui Vulpe Văzut'ai așa obrăznicie! Radu nu au sărutat mâna vărului Iorgu.

Trufand. Lipsa de Sevas.

Vulpe. Ș'aista'i bonjurist.

Arbure. in parte. Imi place mie băetul.

Stilp. Ce mai face Ilenuța?

Hirzob. Sănătoasă, pețrece cu clavirul.

Stilp. A fi crescut mare, drăguța.

Hirzob. Crescut de nu o mai cunosci.

Neamuș. vrend a se amesteca in vorbă. Ba chiar și bună de măritat, nepoțica.

Stilp. Nepoțica!.. Așa găsești D-ta?

Neamuș. ingaimat Adică... mi se pare... poate mă greșesc... credeam că la 18 ani...

Arbure. in parte O incurcă Agaua.

Stilp. Eaca și moș Arbure, talpa rezeșilor? Ce cați aice ursule?

Arbure. Cat dreptate, cucunc Stefane, și nu o găsece.

Stilp. Ear ai vre un proces?

Arbore. Am o gălceavă cu o Vulpe șirată pentru un petic de pământ.

Vulpe. In pilda mea o spui asta, rezeșule?.. Cum s'ar prinde?

Arbure. Se prinde chiar de minune.

Toți rid

Stilpeanu și Hirzobeanu pe canapea; la dreapta lor Neamuș pe un jilț; apoi Vulpe pe un scaun și Trufandaki care se scoală de câte ori grăesc bocrii cei mari. Arbore și Slugărică stau in picioare. Doi lachei in livree aduc tablale cu dulcetuși și merg de le presintă ăutei lu Stilpeanu, pe urmă lui Neamuș și lui Vulpe.—Doi arnăuți aduc cafele in felegeane cu zarfuri.—Arbore și Slugărică, nu iau dulcetuși car Trufandaki urmărește pe lacheu până la nșă și acolo bea un pahar de apă.

Hirzob. cătră lachei arătând pe Vulpe, pe Trufandaki și pe Slugărică. Dați dulcetuși și cafele la D-lor... dați și la D-lui colo... Poftim boeri, și să vă fie cu bine.

Vulpe. Sărut mânil.

Trufand. Sărut genunchi.

Slugărica. Sărut talpele.

Arbore. in parte. Știu că au buze de dărvală.

Stilp. Ce mai nou pe aici in Iași, vere Iorgule?

Hirzob. Tot aceia și ear aceia: intrigi, furături, despărțenii, hatiruri, nedreptăți...

Neamuș. Așa, Așa.. bine zice vărul... cucuncul Iorgu.. Catahrisuri și ear Catahrisuri.

Stilp. Ești in vre o slujbă, Arhon Agă?

Neamuș. Ba m'a ferit Dumnezeu... cu toate că poate aș meritarisi și eu de a fi prestavlisit ca Evghenist.

Stilp. intorcându-se spre Hirzobeanu Și așa ziceai, vere?

Hirzob. Zic, vere, că țara se găsește intr'o epohă de cele mai ingrozitoare...

Stilp. Cum, mé rog?

Hirzob. Adiaforisirea au ajuns a fi boală obștească, mai rea de cât ciurma! Putregaiul e la mēduvā. Administrația-i un codru plin de hoți bursurdiști; zamuł dicanicesc o tarabā unde se vinde sfānta dreptate cu dramul și cu vurtā. Posturile se precupețesc, se hareciluesc in piața... Cine dā mai mult... Rangurile se cāntāresc cu bani, ciocoi se māndresc cu cinuri cumparate și ne inādușā pe noi adevērații Evgheniști.

Arbure. incet lui Vulpe, Trufandaki și Slugārica Pii!

Hirzob. Obșteasca obicinuitā adunare a devenit o adevēratā adunăturā slugarnicā ce incuviințează toate catrabisurile; ba āncā-și insușesc dreptul de a face iama in economiile visteriei și ale dārui pe tot anul lui Vodā sub cuvēnt de recunoștință pentru fericirea de care s'ar fi bucurand țara... și ānse... noi boerii cei mari, noi Stilpenii, Hirzobonii, protipendații suntem lasați la o parte ca niște netrebnci și osindiți a privi peirea patriei fāra a putea deschide gura.

Stilp. Cine vē oprește?

Hirzob. Cine? Teama de a fi surguniți pe la monastiri!

Arbure in parte. Frica pāzește bostānāria.

Stilp. Ānse, pre cât am aflat, acea teamā nu v'a stānjenit a trimete memuare la Petersburg și jalbe la Țarigrad cerēnd amesterul strāinilor in trebile țerii?

Radu. in parte Ce infamie!..

Hirzob. Am trimes, dar! și vom mai trimete pānā vom isbuti a face tronul vacant, cāci numai strāinii, protectorii noștri, epitropii noștri, sunt in putere de a ne scapa de reul ce ne bāntue... Mai bine sā perim decāt....

Stilp. Taci nemernicule! Nu-ți mājji sufletul cu astfel de cugete pācātoase... Cine chiamā strāin in țarā e mai nelegiuit decāt Iuda vēnzetorul și ca Iuda, el meritā hula și blāstēmul oamenirei.

Radu. in parte. Bravo!

Arbure. Sā trāești, cucoane Stefane!

Hirzob. Știu vere cā D-ta ai fost totdeauna de altā părere și cā nu ai vrut niciodatā sā te unești cu noi, deși ești din Protipenda; ānse D ta trāești la moșie unde ești stāpān cāt un Domn, și nu ai prilej cā noi iști din oraș a te tulbura de

cālcārile ce se fac zilnic in archontologie și in drepturile noastre.

Stilpeanu. Așa este!.. N'am vroit sā mai dau māna cu voi cāci voi nu aveți in trāznecalā de a vē lupta fāțiș și peptiș cu puterile asupritoare, ci āmblați cu pāri ascunse pe la Consuli, cu intrigi fanarioticești, cu mijloace doselnice, cu jalbe pe la impērāții, par'cā impērāțiile nu au altā grijā decāt sā caute de pacatele voastre... Nu! vere, in timp de mai inainte, boerii, adevērați stilpi ai țerii, in loc de a cere ajutoruri de peste hotar, mergeau dea dreptul in Curtea Domneascā și ziceau lui Voda cu glas bārbātesc: Māria ta! țara suferē, țara geme, țara-i sātulā de rou, stērpește rēul ca sā nu te stērpeascā el pe Māria ta! și Domnul asculta de glasul boerilor pāmēnteni... Ear acum. voi insuși v'ați nimicit in ochii Domnului, v'ați māncat credința in ochii poporului, arātāndu-le cā nu mai aveți pept, nu mai aveți glas, nu mai aveți adevērata durere de țarā ci numai o ticāloasā ambiție hrānitā cānd de vēntul de peste Prut, cānd cel de peste Dunārea... Eatā pentru ce nu dau māna cu voi.

Hirzob. sculandu-se suparat: Ambiția, Ambiția!.. dar; cu acest cuvēnt ne scot ochii acei care nu vreau sā ințeleagā soiul nostru de patriotism... ambiția! Ei fie! Avem ambiția de a nu ne cobori de pe treapta pe care ne gāsīm inālțați. Din contra, vrem a ne inālța și mai sus.

Stilp. Vrei sā zici: a vē acāța?

Hirzob. Avem ambiția de a sāpa și a disrādācina pālāmida din pāmēntul nostru, și o sāpām intr'asciuns, chiar cu ajutor de brațe straine, cāci decāt a sta de o parte rece și adiafor, mai mult patriotism arātā cel ce se luptā cu ori ce armā in contra vrājmașului... Nui așa boeri?

Vulpe, Neamuș { Așa! Așa!
Trufand. Slug. {

Hirzob. Vē iau martori pe toți. Spuneți: Remas-a ceva neprihānit in țarā?

V. N. T. S. Nimic, Nimic.

Hirzob. Dreptatea, sfānta dreptate mai existā?... Averile sigure's? Cinstea apārātā-i? chiar viața!... Cand toate posturile se ieu in arendā pe trei ani, cānd oamenii ocārmuirei sunt ingāduiți incuragiați chiar de a prada pentru ca sā-și facā

avere, mai poate fi cineva scutit de lacomia lor? . . . Guvern e acesta, vă întreb boeri, guvern regulamentar ori pașalic în care domnesc interesul și samovolnicia? Și noi să privim cu adăforie o asemenea stare de lucruri, să răbdăm tirania și să plecăm capul la jug ca niște vite? . . . Nu! la luptă, boeri, la lupta cu inima! . . . Eu voia fi în fruntea voastră până la moarte! . . . Eu! . . . se preumblă apăsător pe scenă .

SCENA VIII.

Cei de'nainte, Lipicescu.

Lipic. spăriet Cucoane! Cucoane! au năvălit în curte Aga cu o ceată de slujitori!

Hirzob. tulburându-se Să mă arestueasca!

Tofi. Aga!

Hirzob. slabind Să me închidă! să mă infunde la Săcul cade pe canape

Trufand. încet la ceilalți Aga! . . . primezdie, frățico, Fevga! se furișează și ese prin fund.

Slugăr. Oare? . . . pe aici mi-i drumul urmează pe Trufandachi

Vulpe Și al meu, cum s'ar prinde fuge, scăpându-și ear șlicul.

Neam. Văru-i comprometerisit! . . . La sănătoasa Alecule. . . Esc zicând tare Mă duc să ved ce caută Aga aici?

Arbure Dos la față, voinicii!

Hirzob. Nu mă lăsa, vere Stefane, că-s prăpădit. Ah! ah! își frânge mâinile

Stilp. Da ține-ți firea omule. Ce te-ai spăriet de nimica și te faci de ris!

Hirzob. Nimică? Aga cu slujitorii să mă ridice!

Stilp. Să te ridice? pentru ce?

Hirzob. Pentrucă fac opoziție ocăruierei. Eaca dreptatea din ziua de astăzi! Vodă me are la ochi rei și cată a se disbăra de mine. El m'a amenințat odată cu monastirea. . . Ah! ce să mă fac?

Stilp. Fă-te om dacă poți; român verde în fața prigenirei, boer de viță sănatoasă ear nu un mișel din tulpină putredă.

Hirzob. Vorbe, vere. . . vorbe late și frumoase . . . dar eu sunt la dică. . . Saracul de mine. . . unde să mă ascund?

Lipic. În gherghir, cucoane.

Hirzob. Bine zici Nastasachi. . . ușa-i de fer. . .

Haide. . . să nu afe Aga. . . Haide. . . ese alergând pe ușa din fund urmărit de Lipicescu

Stilp. cu dispreț Ce mișelie! Mi-e greață să mai stau în casa asta. . . Radule, rămâi aici ca să vezi ce s'a întâmplă. . . Eu merg la Vodă ese prin fund.

SCENA IX.

Radu — Arbure,

Arbure șueră cu mirare Parc'a dat uliul într'un cărd de vrăbii lui Radu Cum îți par câte le vezuși aici, d-nule Radu?

Radu Mă simt incremenit, moșule, unde mă află? în ce lume trăesc?

Arbure Unde te află? într'un furnicar ciocoesc! într'o mașină de jigăni pocite cu fețe de om. Cucoul Iorgu Hirzobeanu? Ciocoiu de starca ăntei care se crede coborît în hirzobul din cer, păpușă înpestrită cu decorații rusești și turcești pentrucă se închină azi la sfântul Neculai și mâine la Mahomed.—Aga Neamuș, ciocoiu în doi peri, jumătate acațat de Protipenda prin maritișul unei mătuși a lui cu un boer mare, și jumătate aternat în jos de rudele lui de ștarea a doua; fudul sau umilit după oamenii cu care se găsește, dar totdeauna gata de-a da cinstea pe rușine.—Vulpe? ciocoiu cu o treaptă sau jumătate mai jos decât Neamuș, aprig, hrăpitor, spaima răzășilor, molie de dulapuri cu dele afumate, faur de corciocuri, și cu toate aceste creștin cu frica lui Dumnezeu, dus la biserică. spoveduit, împărtășit și grijit.—Slugărică? Ciocoeș, ciocofleandură, ciocorofleac, hapticoiu, paraciocoiu, care se tărie pe urmele talpelor boerești ca să le sărute și chiar să le lingă la nevoe.—Trufandachi? ciocoiu grecesc, caraghioz, intrigant, care se furișează ca o boală pînre Români, zimbînd, gudurându-se, lingoșind, făcînd pelivăni pentruca să ridă boerii și care țintesc a prinde rădăcină în pămîntul țerei, a se insura cu zestrea unei cuconiți ertată de Dumnezeu și de oameni, și a ajunge într'o zi Megas Postelnicos.—Lipicescu? Ciocoiu de gunoiu ce resare pe nesimțite ca o ciupercă veninoasă; nopărcă încălzită la sin și care va să muște mai ăntei chiar pe stăpînul, pe făcătorul seu de bine. Eată lumea în care te găsești, d-nule Radu, Numai doi oameni afară de d-ta care ești acum venit din ceea lume,

numai doi sunt adevărați oameni aici: Hatmanul Ștefan Știlpeanu, boer de cei vechi, tulpă țere, român întreg ca de pe timpul lui Tăutu cel bătrân, și eu Arbure răzeșul, opincă nevăcsuită, ce-am trăit până la bătrânețe cu inima lipită de pământul Moldovei și astfel mi-am păstrat-o teafără și curată!... Acum, fătul meu, cunoști hora: intră în danț dacă-ți cere inima.

Radu. Mă îngrozești, moșule.

Arbure zărind pe Elena. Eaca leac dulce pentru spaimă, fătul meu.

SCENA X.

Radu, Arbure, Elena.

Elena intră îngrijită, pe ușa din dreapta Unde-i tatăl meu, unde-i tatăl meu?

Radu uimit, în parte Elena!

Arbure Nu te 'ngrijă duduca... Boeru-i în oada sa.

Elena Adevărat e moș Arbure că a venit Aga să-l?...

Arbure Nu... vorbe... , nu crede...

Elena Ah!.. nu cata să mă înșeli... moș Arbure.. inima-mi spune că-l amenință vre un pericul.

Arbure în parte Nici că se prinde minciuna.

Elena Moș Arbure nu-mi ascunde adevărul că mai rău mă chinuiești.

Arbure Apoi... adevărul adevărat...

Radu înaintându-se Adevărul este, d-șoară, că Aga-i în ogradă cu o ceată de slujitori, dar mă jur că pân'a nu aresta pe părintele d-voastre el va trebui să calce peste mine.

Elena cu recunoștință Ai un suflet generos, d-nul meu, îți mulțumesc din fundul inimei!.. Ah! apără-l pe tatăl meu.. El e bun și merită...

Radu Il voi apăra ca pe însuș părintele meu dacă ar mai fie pe lume.

Elena Ești orfan? D-le... înțelegi dar îngrijirea mea.

Radu O! dar și voi fi fericit de-a vă proba că n'am uitat nici voi uita timpul din copilărie ce l'am trăit împreună la moșia Hatmanului Știlpeanu.

Elena uimită Radu!... Radu!... d-ta ești?

Radu Eu; mă recunoașteți?

Elena Radu!... amicul meu din copilărie! mică tăcere

Arbure în parte Au început a se ineca unul în ochiul altuia. Hm... semu bun. se aude șgomot afară.

Elena Ce s'aude? vine Aga?

Radu. Nu ve temeți, d-șoară, întorceți-vé în apartamentul d-voastre; eu și moș Arbure stăm aici pe loc.

Elena întinzând mâna lui Radu A revedere amicul meu ese

Radu sărută mâna Elenei, și rămâne cufundat în gânduri.

Arbure în parte Noroc!.. și la anul cununie! tare d-le Radu... d-le Radu... Trezește-te că vine dușmanul... să-i aținem calea.

SCENA XI.

Arbure, Radu, Neamuș, Vulpe, Trufandachi, Slujăreacă.

(dau navală prin fund).

Tofi intrând Ce-am auzit? Ce-am aflat?

Neam. Vărul meu, ministru!

Trufand. Cucono Iorgu, ministru!

Tofi Ministru!

Arbure Ce ministru? Cine-i ministru?

Vulpe Boeru-i ministru... cum s'ar prinde.

Neam. Aga a venit să-l felicitarisască din partea lui Vodă, și au adus slujitori la poartă și la scară, după obicei... Știam eu că nu poate fi altceva.

Tofi afară de Radu și de Arbure. Și eu, și eu știam.

Neam. Și presimțeam de mult că vărul meu are s'ajugă la putere.

Tofi D'apoi eu?

Vulpe Eu chiar l'am și visat noaptea cu ceea de ministru... subsuoară.

Arbure Ce a fi aceea?

Vulpe Porto... Portofolnița... cum s'ar prinde.

Tofi Și eu l'am visat.

Arbure lui Radu Sunt buni de arătat la iarmarocul de la Folticeni, pră legea mea!

Trufand. Sopa che vine Evghenistato, arhon Ministru.

ușa din stînga se deschide.

SCENA XII,

Cei de'nainte, Hirzobeanu, Lipicescu.

Lipicescu Loc! loc! anunță Exelența Sa d-nul Ministru din lăuntru! Hirzobeanu incarcat cu decorații rusești, turcești și nemțești, întră mândru și se îndreaptă spre canape în vreme ce doi Comisari vin de se pun lângă ușa din fund.

Tofi afară de Radu și Arbure Uraa! să trăescă Exelența Sa!

Hirzob. Vă mulțumesc, boeri, vă mulțumesc!

Tofi Și la mai mare! și la mai mare!

Hirzob. Mai mare nu se poate boeri, căci mai marele nostru este Măria Sa!... să strigăm cu toții și din fundul inimei: Trăească Înălțimea Sa! ani îndelungați părintelui patriei, sub a cărui oblăduire țara au atins culmea fericirii!... căci fiind dreptate trebuie să mărturisim cu mâna pe cuget, boeri, că niciodată Moldova nu a fost mai bine ocărmită, niciodată ea n'au simțit încă cu imbelșugare binefacerea îngrijirii părintești... administrația-i deșteaptă și cinstită! oamenii guvernului vrednici și cinștiți; într'un cuvânt cinstea și dreptatea domnesc în toate căci ele domnesc peste toate... Nu-i așa boeri?

Tofi afară de Radu și Arbure Așa, așa!

Radu incet lui Arbure Ce spune moșule?

Arbure incet lui Radu Ține isonul de Ministru.

Hirzob. Ce zici acolo moș Arbure?

Arbure Eu? nimica Cucoane în parte Doamne pune pază gurei mele.

Hirzob. Să nu cărtești, moșnege, că ești bătrân și trebuie să te închini adevărului. Spune: Au sfânta dreptate lipsește în țară? Au nu-s sigure averile oamenilor? au cinstea nu-i aparată? spunți, boeri.

Tofi afara de Radu și Arbure Așa, așa!

Arbure în parte Adică așa ș'asa!

Hirzob. De aceea eu zic că ar fi o fără de lege de a nu binecuvânta guvernul nostru și prin urmare vai de acei ce ar cuteza să urzească uneltiri în contra lui! Zis'am!

Tofi afară de Radu și Arbure Trăească Măria Sa! să răped ca să sărute mâna lui Hirzobeanu

Neam. incet, plecându-se să sărute mâna lui Hirzob. Să te gândești la mine, verc... cucoane Iorgule

... Postul de Prezident a Divanului domnesc e vacant ăese,

Hirzob. Bine... Vom vedea... Inchinăciuni Cucoanei Tarsiței.

Vulpe incet, sărutând mâna lui Hirzob. Toată nădejdea mea-i în puterea Măriei Tale... cum s'ar prinde.

Hirzob. Ai procesuri?

Vulpe Un cărd întreg ăese.

Hirzob. Să fii fără grijă, Arhon Bane.

Trufand. sărutând poala surtucului lui Hirzobeanu. În sfirsito, beimu m'a invrednițito Dimizeo se ve vedo azunso la virfo, precum m'am rugato la icoanele zi și noapte... Se ve milostiviți, stăpâne și de mine, de Caimeno Trufandachi.

Hirzob. Am să te rănduesc Ispravnic.

Trufand. Na zisis Eclambratate ăese.

Slugăr. serutând poala surtucului lui Hirzobeanu.

Sărut talpele Măriei tale, și-mi pun capul sub ele în pulberea lor.

Hirzob. Din pulbere te-om scoate și pe tine, Slugărică.

Slugăr. Să vă ajute, prea puternicul, milostivel ăese.

Radu închinându-se D-le ministru primiți felicitările mele! Țara așteaptă vindecarea relelor de care a-ți vorbit pân'a nu vă face Ministru ăese.

Hirzob. Știu eu, ce am de făcut, domnișorule. Ei! moș Arbure ce mai zici?

Arbure. Zic, cucoane Iorgule, că luna-i ca un puț cu doue ciuturi: când se urcă cca plină, se cobară cca deșartă.

Hirzob. Ce parimic-i asta?

Arbure Ean... o zicătoare veche decând puricele purta potcoavă de fer și sărea prin cer.

Hirzob. Ha! Ha! Ha! tot ghiduş ești. Dar alta n'ai nimic de spus? nimic de cerut?

Arbure. Ba aş avé dacă nu ți-ar fi cu supărare.

Hirzob. Grăește uncheșule... nu te sfii.

Arbure. Apoi... să te ferești de ciocoi lingăi și de napărci lingușitoare cât vei fi sus, la culme, și să te gândești câteodată la biata țară care-i întocmai ca firul de carbă crescut în mijlocul drumului. Câți trec, toți îl calcă.

Hirzob. Bine, bine, moș Arbure; îți mulțumesc de povață... o primesc fără să mă supăr, ca de la un om de țară, simplu dar înțelept.

Arbure Apoi, dă cucoane, cică stejarul cel drept crește pe munte, în aer viu și-n țelină sănătoasă, ear nu în bahnă. ese

Hirzo. în parte Ce vra să zică uncheșul?

SCENA XIII

Hirzobeanu, Lipicescu.

Lipic. apropiindu-se umilit Imi dați voe și mie Măria Voastră, să vă serut poalele ca o slugă credincioasă ce ve sunt?

Hirzo. Serută Nastasachi.

Lipic. ștergându-și ochii Eu sunt cel mai mic și cel mai supus. Zioa de astăzi voiu pomeni-o cât voiu trăi căci e zioa înălțării stăpânului meu...

Hirzo. Și a ta băete. Te fac Șatrar.

Lipic. uimit Șatrar! Șatrar eu? eu boer!... Ah! să ajungi Domn, milostive stăpane.

Hirzo. Ș'accea se poate... de ce nu?... Acum anse fiindcă are să vie Consulul aici, pregătește toate pentru primire... A! scoate din fund portretul Sultanului și anină'n loc pe al Impăratului Neculai. Eu merg la Curte. își ia pălăria

Lipic. Ascult, strigă la ușa din fund afară Să tragă carca Exelenței Sale.

Hirzo. în parte În sfârșit m'am făcut ministrul ese prin fund.

SCENA IV.

Lipicescu

Șatrar!... înfirșit m'am făcut boer... Una la mână, și cele multe 'naintel!

se duce să desprinda portretul Sultanului, Cortina cade.

Sfârșitul actului I.

ACTUL II.

Acelaș decor.

SCENA I.

Lipicescu. (resturnat pe canapea)

Ean să videm cu ce m'am folosit eu, șatrarului Lipicescu, de când stăpânul meu au agiuns Ministru. desfășura o hârtie lungă Frumos pomelnic!... Peste tot câteva mii, câteva sute de galbeni, 14 irmilici, 8 carboave și ceva mănunte... pe care le-am depus la Leiba Kana... desfășurind o altă hârtie

Alte venturi: Am impososit moșia boerului, Hirzobeni, cu 3000 galb. pe an, însă posesorul este dator ami numera mie câte 600 galb. drept flo-tim.. Am priimit căștiurile înainte pe cinci ani, scăzinduse dobânda banilor cate doi la sută... adică numai unu și giunătate, dar am socotit de cuviință a pune doi la socoteală, după cum m'au povățuit Lëiba Kana, prietinul meu.

Ce s'au cheltuit?.. cetește: 250 galb. pentru o masă mare data d-lor Consuli, când s'a rânduit boerul în slujbă vorbit. Am trecut în isvod 350 galbini. cetește. Pentru un bal gala dat de St. Neculai și la care a asistat Măria sa Vodă: 400 galb. vorbit adică 580 galb. cetește Pentru o caretă cu roțile poleite, telegarii ungurești, paleturi livrele. 340 galb. vorbit adică 960 galb. și celelalte și celelalte. Astfel își umfă gușa cine-i cu cap, cu prevedere și cu credință cătră stăpân.. Cine vine?.. ha. Stolnicul.. Avem o refuială împreună.

SCENA II.

Lipicescu Stolnicul, (vine din fund.)

Lipic. Stolnice, te-am chiebat ca se-ți spun că nu suntem mulțemiți de tine.

Stolnic. Pentru ce, pacatele mele, cucoane Nastasaki?

Lipic. Incarci la isvod fără nici o măsură și fără nici o durere de stăpân.

Stolnic. Ferească Dumnezeu, cuconașule!.. De s'a afla una ca asta, se mă dai în Criminal, pe mâna lui Gavril Buzatul.

Lipic. Deschideți ochii bine, stolnice, ca se nu mă silești ați face o daună de care îi pomeni cât îi trăi, și te gândește că mănânci pânea și sarca boerului.

Stoli. Dumnezeu să'i întărească puterile și să'i lungească zilele!

Lipic. Bine.. Ți-am poroncit a sară să dai vezeteului 50 de bice pentru că s'au îmbătăt în agiunul Sfântului Vasiie.. i-ai dat?

Stolnic. Dat, cucoane.. 50 în capăt.. și azi zace pe coaste.

Lipic. Ba se'i spui să se scoale și se nu se fa-solească c'apoi îl trimet la Agie să'l refuească viți-aga Slugărică.. A!.. ți-am mai poroncit să pui în feră pe Stanciu bucătarul pentru că au gre-șit părjoalele boerului.. L'ai pus?

Stolno. Ba încă l'am și împodobit cu o păreche de coarne..

Lipic. Bine.. Leiba Liptcanul era să aducă peșchiș 40 de căpățini de zahar și 50 oacă de cafe martinică în zimbiluri.. Le-au adus?

Stolnic. Adus ănsé s'au găsit lipsă trei căpățini și doă oacă 50 dramuri de cafe.

Lipic. Iuda tot Iuda!.. Ispravnicul de Hărleu cuconul Trufandaki, imi scrie că trimete câteva hırzoabe de păstrăvi și doă căprioare de la munte.. sosit-au?

Stolnic. Ba încă nu, cucoane.

Lipic. Cum or sosi îndată să trimeți o căprioară, cea mai mare, cucoanei Tarsiței lui Aga Neamuș din partea boerului.

Stolnic. Oi duce-o chiar eu singur.

Lipic. Ca să ei bacșiș?.. fie!.. Acum dute, Stolnice, și adăți aminte de cuvintele mele: Sluga bună nu se lăcomește la banul stăpânului.

Stolnic. Ascult. in parte, eșind prin fund. Culcăte pe-acea ureche.

Lipic. singur: se scoală de pe canapea. Decând boerul s'au înalțat la putere, mil ochește cucoana Tarsița, lui Aga Neamuș, și boerul, pentru hatărul ei, cată să rănduească pe barbatul ei President la Divanul Domnesc... Bine zice Românul: fusta femeii, fașa dracului!.. Hei!. când m'aș insura și eu cu o nevăstuică... frumușică.. bine aș mai prohorisi în lume!.. Răbdare, Lipicescule... meșteru-i cel cornorat... Ți-a veni și ție rindul... Acum stăpânul meu e dus la Curte pentruca să măsluească alegerea cea nouă a Deputaților.. trebue să se întoarcă în curând... S'ar cuveni să ies cu plin înainte, însă pân acum nu s'au înfățișat nici un chilipir pentru mine... Ce vęd? zestre pe Vulpe. Parimisă că eaca un Dănilă.

SCENA III.

Lipicescu, Banul Vulpe.

Vulpe. intrând prin fund Cu buna dimineața, cucoane Nastasachi.

Lipic. preocupat Sluga... .

Vulpe. Exelența Sa, domnul ministru?.. .

Lipic. Se găsește la Vodă... Ai vre o treabă cu boerul?

Vulpe. Să vezi d-ta... Cum s'ar prinde... aș

avea să-i pristavlisesc o jalbă în predmetul ce am cu niște răzeși.

Lipic. in parte. Chilipiru-i gata, lui Vulpe Ai fost obișnuit prin vr'o samavolnicie din partea lor?

Vulpe. Adecă... să vezi d-ta... Ei sunt vecini cu moșia mea și aș avé poftă... dacă s'ar putè... cum s'ar prinde... Mă înțelegi.?

Lipic. Cum nu?. Ai avea poftă să le reșluești o bucată de păment... cu hapca.

Vulpe. Să vezi d-ta, cucoane Nastasachi: făcând sprafca în ispisoacele mele, am deslușit din holdul lor că unchiul meu, reposatul Flori-Vist. Nicu Hapcea au cumpărat la leat 1812 o hirtă de loc de la răzeșul Toader Arbure pe preț de un cal bălan, cu zdelcă întărită în presuvia judecătoriei de Botoșani, așa precum le poate dovedi din cuprinsul delelor scripise și șnuruite ce se află la arhivă în dulap, în predmetul sus pomenitei vëndării se resună ănsé la leat 1816 moare, cum s'ar prinde, Toader Arbure de dropică... moare!...

Lipic. Să-i fie de bine!...

Vulpe. Amin!... Ear ce să vezi?.. La leat 1817 să scoală feciorul reposatului, un Costandin Arbure, zis Cărnul, se scoala cu o povescă plina de ponos aretând cu dovezi i mărturii că tatul seu nu ar fi primit de la unchiul meu Flori-Vist Nicu Hapcea, calul acel balan din zdelcă, și că sus pomenita hirtă de loc ar fi fost luată de sus pomenitul al meu unchiu cu insovolnicie, ba chiar și cu vigavor. Ispravnicia docladarisește judecătoriei care și trimite un stolnacialnic la fața locului, în comandirovcă...

Lipic. Bun... zi înainte.

Vulpe. Cinovnicul vine cu podorojnă în căruță de poștă, cere podpiscă, dă rospiscă și, fără a se teme de a face ostanovcă în slujbă, așterne o ot-noșenie pe hărtie tricapel prin care îndreptuesc pe Constandin Arbure zis Cărnul.

Lipic. Ce face atunci Flori-Vistul?

Vulpe. Unchiul meu aleargă la Eși cu ponos încontra Stolnacialnicului care adiaforisise de ras-pologenie și cere să i se facă o nacazanie ca unuia ce luase rușfert în predmetul de mai sus... ănsé nu au catortosit... cum s'ar prinde... și deci prin urmare... așa precum...

Lipic. Iproci... iproci... am înțeles cursul pricinei... Mi-ai lămurit-o de minune.

Vulpe. Vra să zică ai indestulă obisnenie despre dănsa?... Și ce socoți, cucoane Nastasachi?...

Lipic. Socot că ai toate dreptățile. Peripisca d-tale atărnă de ramul administrativ, și se poate mântui prin o simplă poroncă din partea Exelenței Sale. Făcut-ai vre o jalbă cătră cuconul?

Vulpe. scoțind o hârtie din brău Eat-o gata.

Lipic. luând hârtia Ad'o. Vrei s'o prestavlisesc minisirului indată?

Vulpe. Dacă ai avè această bunătate și-oîn fi recunoscător...

Lipic. Nu mă indoesc... intinde mâna în vreme ce se face că cetește Dă mai iute că acuș vine Exelența.

Vulpe. Dar să pui și d-ta vre o doue vorbe pentru mine.

Lipic. Las pe mine. — Cât ai adus?

Vulpe. O sută de galbeni... cu zimți dă un fișic lui Lipicescu.

Lipic. Numai un fișic?... glumești?... mai adă unul.

Vulpe. 200 galb. pentru o jalbă?... păcatele mele! E cam sărat cum s'ar prinde.

Lipic. Cu două fișicuri mai lesne ucizi ursul și Arbure-i urs chilos.

Vulpe. Fie! poftim.. într'un ceas bun.. Așa dar imi este posvolit a nedejdui?... mai dă un fișic.

Lipic. Cum nu?. Acum fugi degrabă că vine Ministrul... Mergi de așteaptă gios în odăea mea până ce l'oi pregăti.

Vulpe. M'am dus. în parte Te-am pus în cofă, ba de Arbure. Ese.

Lipic. singur Ancă doă fișicuri de pus la chimir.. Halal de tine, Nastasaki!.. A!. eaca boerul.

SCENA IV.

Hirzobcanu, Lipicescu.

Hirzob. intră prin fund, purtând un portofoliu elegant Nastasachi, pune să-mi gătească indată carăta cea de drum, și trimite să vie 12 cai de poștă că trebuie să plec astăzi prin ținuturi spre a face deputați.

Lipic. Să vă ajute Dumnezeu Exelența Voastră! ănsă fic-mi ertat a vă incunoștiința că pecăt am tras cu urechea prin uncele case, am aflat că o sumă de ținutași s'ar fi pregătit a face opoziție ocarmuirei.

Hirzob. Știu, cei de la Vasluiu mai cu deosebire... ănsă am eu leac de vindecat boala opoziției.

Lipic. Sunteți a tot puternic... lumea o știe... și tremură... Numai Domnul Radu pare că nu are grijă de nime... El au deschis o gazetă în care nu se sfiște de a atacarisi pe față actele ocarmuirei.

Hirzob. Radu?

Lipic. De trei luni de zile, el au adunat imprevjuru-i mai mulți cuconași cu idei franțuzești, bonjuriști, duelgii care, după ce îți zic verde 'n ochi că ești hoț, apoi te și amenință cu pistolul.. Eu insumi, cucoane, nu mai departe decât eri am fost atacarisit de unul cu o palmă, și mai mult!.. chiar batjocurit cu porecla de ciocoiu... deși acum sunt Șatrar din mila Măriei Tale... Dacă-s ciocoiu, sunt ciocoiul Exelenței voastre, ear nu al lui... Ce are el cu mine?

Hirzob. posomorindu-se Da cine-i acela?

Lipic. Domnul Radu... Cine altul să fie?

Hirzob. Ear Radu! au prins la nas pentrucă-l ocrotește verul Stefan Stilpeanu, dar cu toată protecția ce are, l'oiu infunda într'o bună dimineată la mănăstire, cât nu și-a tocî limba și condeiu.

Lipic. Asta o caută, se vede, dacă nu știe a se pleca mai marilor lui.

Hirzob. Dar, ean spune-mi, Nastasachi, dus-ai ravașul meu cucoanei Tarsiții?

Lipic. L'am dus chiar asară, stăpâne.

Hirzob. Și i l'ai dat în mână? Ai găsit-o?

Lipic. Era singură... pe gânduri... tristă...

Hirzob. Tristă?

Lipic. ănsă cum au cetit scrisoarea Exelenței Voastre, fața i s'au luminat... Au cetit ravașul odată, și ear... părea că nu se satură de a-i gusta dulceața. Pe urmă mi-au zis să vă spun că vă este foarte recunoscătoare și că va veni însăși să vă mulțamească, împreună cu Aga...

Hirzob. Barbatu-seu e de prisos.—L'am rânduit president Divanului Domnesc pentru ca să-l mai scot de-acasă, de lângă nevastă.

Lipic. Nu știu ănsă, cucoane, cum a duce-o cu slujba și cu zulia?

Hirzob. rîzînd Trebuie să se jertfască pentru ocarmuire. Na Lipicescule, na, portofoliul ista... Du-l în cabinetul meu și resolarisește hârtiile din el.

Lipic. luând portofoliul Indată, măriu ta. Ese prin fund.

Hirzob. singur Cucoana Tarsița s'au arătat cam năzuroasă pân acum, dar nădăduesc că de azi înainte... zărind pe Elena A!.. eaca Lența!

SCENA V.

Hirzobanu, Elena.

Elena. ese din apartamentul ei din dreapta, și vine de sărută pe Hirzob. Tătuță, tătuță...

Hirzobanu. Buna dimineață, copila mea.

Elena. zimbind Cum? buna dimineață pe la 2 oare după amiază?

Hirzob. Că bine zici, Lenço... Trebile Statului.

Elena. Trebile statului te fac să uiți multe lucruri, tătuță... chiar să mă neglijezi pe mine.

Hirzob. Pe tine, dragă Ilenuță... niciodată.

Elena. De două zile nu m'ai sărutat. A! d-le ministru, avem să ne certăm împreună... ie sama, de ți s'a mai întâmpla să comiți o asemenea călcare de regulament, să știi că te destituez.

Hirzob. sărutând-o Nu vé supărați, Măria voastră, că n'oiu mai greși.

Elena. Să lăsăm gluma. Te pre ostenești tătuță, cu serviciul, și-s îngrijită să nu te imbolnăvești. Când la palat, când la consul, când la minister, când prin provincii, și prea puțin a casă... Nu era mai biue înainte pan'a nu te face ministru? Ședeai cu mine, mă desmerdai, imi vorbeai de maica mea și mă mângăeai de perderea ei. Acum rămân zile întregi singură... și plâng... ades privind la portretul maicei mele arătând portretul din slinga

Hirzob. Singură? dar nu primești o mulțime de vizite? Princesa Luța, Vorniceasa Protipendeasca, Postelniceasa Evghenidi, cucoana Tarsița lui Aga Neamuș?...

Elena. O!... Cât pentru cucoana Tarsița, mai bine ar face să nu vie.

Hirzob. Pentruce?

Elena. Pentrucă nu ne înțelegem... nu ne convenim împreună.

Hirzob. Știu... mi s'au jăluit că ești rece cu densa... chiar și fudulă... Asta nu-i, bine, draga mea,.. cucoana Tarsița deși nu tocmai de starea aștei, e primită în toate casele cele mari, poftită la balurile de la curte...

Elena. Se poate... ănsé simpatile nu se impun, ci mărturisesc că acea damă nu-mi inspiră nici o simpatie.

Hirzob. Nu înțeleg. . . .

Elena. Iși permite cu mine niște familiarități care imi displac... niște sfaturi care mă iritează.. Cine i-au dat acel drept?. Ce legături există între noi?.

Hirzob. îngăimat Nici una, draga mea, nici una... dar știi... la vârsta ei... socoate zărind pe Radu A!.. Cine vine?

SCENA VI.

Hirzobanu, Elena, Radu.

Radu. intrând prin fund Eu, domnule ministru. Vin să vé aduc complimentele mele cele mai sincere... închinându-se Elenei Domnișoară...

Hirzob. Complimente?. pentruce?

Radu. Pentru cuvintele elocvente și patriotice pronunțate de d-voastră ieri în consiliul ministrilor sub presidența lui Vodă.

Hirzob. măgulit A!... în care pricină?

Radu. În chestia năvălirii Jidanilor în Moldova! Ați arătat cu argumente puternice pericolul unei asemenea năvăliri de vagabonzi alungați din Rosia și din Austria; ați prevăzut că, de nu s'or lua măsuri aspre în contra reului, peste câțiva ani Moldova a să ajungă o nouă Galiție miserabilă și demoralizată. A! credeți, cucoane Iorgule, că noi tinerii porecliți *bonjuriști*, v'am admirat, v'am binecuvântat. . . .

Elena. Ah! cât sunt de fericită, scumpe tătuță, de a vedea compatrioții noștri recunoscând serviciile ce faci țerei!

Radu. Dar! puteți fi mândră de părintele d-v. domnișoară, căci au probat o mare iubire de patrie au probat că, dacă ar atârna de la voința d-sale, lucrurile ar merge mult mai bine în țară. . . .

Elena. Dar ce?.. Nu merge bine?

Radu. Nu prea.

Hirzob. Știu că vouă, celor tineri, nu vé plac, nu se potrivesc cu ideile voastre... d'apoi.. și voi sunteți prea aprinși, prea nerăbdători, prea revoluționari, după cum zice consulul... Voiți ca toate să le prefacă după capul vostru, indată, cât ați bate în palme, fără a vé gândi că o țară nu-și schimbă datinele decât cu incetul, cu chibzueală.

Mai ales tu, Radule, te arăți prea aspru în gazeta ta, și asta poate să-ți cășuneze vre o supărare... gândește-te bine...

Radu M'am gândit și m'am resgândit din capul locului, cucoane Iorgule, și m'am decis a primi, a înfrunța ori ce loviri când am intrat în luptă... Datoria către patrie să-mi implinesc, pericolele nu mă spărie.

Hirzob. Înțeleg; te bizui pe protecția vărului Stefan Stilpeanu; dar cu toate acestea, eu te sfătuiesc părintește să-ți mai ții gura, să-ți mai înfrânezi condeii căci însuș Consulul, în numele Reglementului, au protestat verbal...

Radu Protestat?. cu ce drept?

Hirzob. Nu e vorba de drept. Vorba e că stăpânirea și Consulul sunt nemulțumiți de apucăturile voastre, ale bonjuriștilor... spărieți oamenii cu idei de pe ceea lume... ba opinia publică, ba libertate ba egalitate, ba naționalitate... Mai știi eu?.. Prin urmare, ie sama băețe; atâta-ți spun!

Radu Vă mulțămesc, cucoane Iorgule, de interesul ce-mi arătați, ănsă...

Hirzob. Nu se 'ncapă ănsă... să nu zici pe urmă că nu ți-am dat de știre... Toată paserea pe limba ei pere... Eu mă duc să resolarisesc hărțile ministerului... se îndreaptă spre stînga

Elena Tătuță, te duci fără să mă săruți?

Hirzob. Trebile statului... sarută pe Elena Me eartă, Măria ta. Ese în stînga.

SCENA VII.

Elena, Radu.

Elena Ce vrea să zică tatăl meu, d-nule Radu? Ce pericol te amenință?. Ce crimă ai comis?

Radu O crimă care, decând lumea, au fost considerată ca cea mai mare dintre toate crimele! o crimă pentru care mulți au pățimit și au primit corona martirilor! o crimă notată cu negru în cartea despotismului!

Elena Care crimă?. mă spării!

Radu. Crima de a spune adevărul!. Crima de a-și simți inima revoltându-se în fața abuzului! Crima de a cere dreptate deopotrivă pentru toți, fie mari sau mici, fie tari sau nemernici, fie avuți sau saraci!. într'un cuvânt crima de a visa pentru omenire o soartă mai omenească și pentru patrie o soartă mai fericită, demnă, independentă!.. Eată

crima de care sunt acuzat și care negreșit mă va arunca într'o zi pe calea exilului.

Elena uimită Să fi exilat?.. pentrucă-ți iubești țara?

Radu Ca mulți alții!.. dar nu mă îngrijesc încât oi avea convingere că cuvintele mele vor găsi un resunet într'o singură inimă de Român.

Elena De este așa, urmează-ți misia cu bărbăție, căci aceleași visuri de fericire și de mărire pentru neamul românesc le fac și eu în adâncul inimei mele... și de a fi să te exileze ori unde guvernul, inima mea te va urma în singurătatea exilului cu toată compătimirea de amică... de soră...

Radu O! Dumnezeu!.. Eată cea mai dulce mângăere pentru amarul ce-mi umple sufletul când privesc la starea Moldovei. Ah! deacum nimic nu mă va opri de a combate reul, nici persecutările nici chiar moartea!. Mă simt tare, plin de curaj, plin de abnegare, gata pentru luptele cele mai neimpăcate căci am găsit un suflet în care arde amorul patriei ca o lampă cerească... Ah! d-soară... eartă exaltatea ce m'au cuprins... dar când ai vedea ce se petrece în inima mea... când aş ave îndrăzneală a vă destăinui... a grăi... Ah! Elenă, îți aduci aminte de copilăria noastră?. îți aduci aminte de acele zile scumpe și luminoase care ne-au văzut jucându-ne împreună pe malurile Siretului?.. Eram copii, ne iubeam ca doi frațiori De-atunci imprejurările ne-au despărțit: d-ta ai fost crescută într'un pansion din Germania, eu am fost trimes la Paris de cuconul Stefan Stilpeanu ca să-mi fac studiile, dar crede-mă că în toate oarele vieței mele, oare de veselie sau de măhnire, oare de studiu sau de visuri, suvenirul surorii mele din copilărie m'au însoțit neconținut. El m'au mângăet în străinătate, el m'au incurajat, el m'au însoțit și mi-au dat credință în viitor... Se zice că fie care om are în ceruri câte o stea tainic legată cu soarta lui... Steaoa mea ai fost și ești d-ta Elenă!

Elena pătrunsă Eu!

(mică tăcere)

Radu Sunt un nebun... așa e?

Elena Ba nu; ești un om cu simțiri nobile și generoase, Radule, și mă simt fericită de a te vedea astfel entusiast pentru binele României... Curaj

amicul meu; steaona ți-a zimbî totdeauna pe calea în care ai intrat... intinde mîna lui Radu

Radu. sărutînd mîna Elenei Ah! Elenă, deacum lumea-i a mea!

(Elena ese prin dreapta foarte uimită.)

SCENA VIII

Radu, Arbure. sî se ivește la ușa din fund.

Radu privind lung la ușa pe unde a eșit Elena Ce ânger! ce suflet dumnezeesc!.. cum să n'o iubesc? Cum sa resist pornirei inimei mele?. O! Dumnezeule! Nu cereți de la mine ceea ce nu-mi este cu putință. . . O iubesc, o iubesc, o iubesc! . . . foarte exaltat.

Arbure. apropiindu-se Iubește-o, fătul meu, dar nu striga crainicul pentru că lumea-i plină de urechi lungi.

Radu Ah! moș Arbure, moș Arbure, simt că mi se perde mintea.

Arbure. Ferească sfîntul, copile, căci avem mare nevoie de dînsa ca să bați în metehnele noastre bataea popușoiului. Ș'apoi chiar dacă ți-ai perde puțin mințile, îți rămîne inima, și vorba ceea: omul inimos, ca un pom frumos, el te iubește, el te brănește, el te încălzește.

Radu Da bine, moșule, cum ai aflat?..

Arbure. Că iubești pe Duda? Na, na, na, eaca întrebare! D'apoi bine, băete, ce mă socoți pe mine?. Urs din bîrlog?. N'am fost și eu tîner?. N'am luat și eu cîmpii acei înfloriți ai tinereții cand omul aleargă năuc și beat de beția dragostei?. Ii Doamne!.. doar am fost și eu pe vremea mea, un puișor de Român... știi cole... făcut pe poronceală. Unde-ți aveam niște plete negre ca pana corbului. Unde-ți aveam niște ochi de vulturăș care improșcau în tuspătru părți a lumii. Unde-ți aveam o musteață resucită și ascuțită care împungea ca sula în inimile nevestelor... Ce să mai spun?.. Mc porecliseră fetele Fet-frumos... Eu? Fet-frumos!... Eu Fet frumos! Ean privește acum... ha, ha, ha. . . se potrivește ca nuca în pîrete.

Radu zimbînd În adevăr te-ai mai schimbat de atunci.

Arbure. Nu eu. . . anii m'au schimosit, mîncă-i-ar mama pădurei!

Radu Dar inima-i tot verde, moșule?

Arbure Inima, fătul meu, e ca un armasar din

poveste, cu coama de aur, cu ochii de foc, cu nările deschise, și care, cînd nechează, se resună lumea!.. și care, cînd se isbește, zboară prin nori, trece munți, trece șesuri, trece peste nouă mări și nouă țeri, și-i pare că nu-i destul de largă lumea pentru el. Nu-i așa?

Radu Așa, așa, moș Arbure. Eu, imi pare azi că-s împăratul lumii!

Arbure, în parte Drăguțul! incet lui Radu Te iubește?. hei?.. Cînd jucăm la cununie?

Radu Cununie?. Ea o fată de boer mare și eu un copil sarac, fără părinți..?

Arbure Taci, băete, nu te intrista că doar inimile n'au pitoce, n'au ranguri. . . Singura boerie a lor e iubirea, și cînd iubirea le-au dat aripi, ele sbor una la alta de prin fundul fundului. Dar să schimbăm vorba că vin musaferi,

SCENA IX.

Radu, Arbure, Aga Năamuș, Tarsița.

Neam. afară E a casă vîrul Iorgu?. bine. intră pe ușa din fund.

Arbure zîrindu-i, în parte Aga Neamuș cu soția d-sale, cucoana Tarsița... Bună pîreche!

Neam. intrînd A!. domnule Radu, ale mele complimente.

Radu închinîndu-se Tarsiței Doamna mea...

Tars. închinîndu-se lui Radu, în parte Ades vine pe aici tînerul.

Neam. Vîrul Iorgu-i, se vede, în cabinetul sîu?

Arbure Dar...

Tars. Și Lența-i în apartamentul ei?

Radu Dar, Doamnă...

Tars. în parte E bine informat... au vîzut-o...

Neam. N'ai merge să mă anunți, jupăne Arbure?

Arbure Doar nu ești Poriu împărat... Hai să intrăm de-a dreptul că boerul nu-i fudul ca alții. Ușa lui e deschisă pentru toți, fie Agi ca d-ta fie jupăni ca mine.

Neam. Ha, ha, ha... Tot mucalit jupăntul Arbure.. în parte moș obraznic!. tare Hai dar să intrăm sade ca niște...

Arbure. Precum zici... Hai.

Neam. Tarsița, mata mergi la Lența?

Tars. Dar.

Neam. Sărut-o din partea mea... domnule Radu, a revedere... intră în stînga.

Arbure. in parte. Il lingușește pe băț că se teme de gazeta lui. intră in stînga.

SCENA X.

Tarsița, Radu.

Tars. in parte Suntem singuri...

Radu să inchiună și vrea să plece.

Tars. Domnule Radu... fugi de mine?

Radu Ba nu, doamnă, dar credeam...

Tars. Dă-mi voe să te opresc puțin pentruca să-ți spun că sunt fericită de a te intalni macar aice, căci la mine a casă am rareori mulțămire de a te vedea.

Radu Sunteți prea anabilă doamna mea...

Tars. Amabilă... sa poate, dar mă neglijarisești... cu sentiment și nu cred să merit de a fi astfel neglijarisită. Eu îți sunt prietenă... mă interesez de soarta d-tale... îți vreau binele... îți sunt mult recunoscătoare că m'ai scăpat din primejdie in noaptea cînd m'ai adus de la Teiuș la Iași... Ah! pentru mine, crede-me nu voi uita niciodată acea noapte plină de emoții... Găsindu-me lângă d-ta, rapită in fuga cailor pe câmpiile acele pustii și acoperite de omet, nu mai simțeam nici gerul nopții, nici spaima lupilor care ne alungau... Mi se părea un vis, un vis prea frumos, căci trista realitate mă aștepta a casă... Și d-ta nu te-ai mai indurat sa-mi re'noești visul... M'au părăsit cu totul.

Radu Doamna mea... ocupările mele zilnice...

Tars. Care ocupări?... ale minței sau ale inimii?... Nu raspundeți?... A!.. domnule Radu, te-ai depărtat de-o prietenie sigură și credincioasă ca a mea, o prietenie care s'ar fi schimbat poate intr'un simțiment mai viu, mai dulce... mai infocat, pentru ca să cazî sub farmecul unei copile care nu știe nici macar dacă are o inimă de iubit.

Radu De cine vrei să vorbești, doamna mea?

Tars. De cine?... de Lența. O! și-am găcit eu de mult secretul... nu zice ba... Dar; te-ai inamorat nebunește de Lența, o fată reu crescută, fudulă, disprețuitoare, care o să ridă de amorul d-tale in loc să-l aprețuească cum l'ar aprețui o inimă simțitoare, o să ridă pentrucă ești fără avere, fără poziție, fără părinți.

Radu. Doamna mea, dacă vă credeți in drept de a-mi adresa mie mustrări cît de aspre, le pri-

mese cu poltoacă deși nu le-am meritat nlei decum... car încât privește pe domnișoara Elena, ve rog, foarte vă rog, să nu-i pronunțați numele decât cu cel mai adănc respect.

Tars. Cum?... să am eu considerație pentru dînsa care nu mă respectează pe mine?... pentru dînsa?... O! nu te adimeni cu asemenea idei... O uresc din toate puterile sufletului!... și... ie sama, domnule Radu, ie sama să nu me aduci a te cufunda și pe d-ta in acea ură... Nu-i pe lume dușman mai neimpăcat decât femeea ce se simte desprețuită... Mi-i ziece poate... căci mă aștept la toate insultele din parte-vă... mi-i zice că mi-am făcut ilusii, că am căzut de bună voe in ridicolul de a me crede iubită... fie!.. resbunarea mea va fi cu atît mai cumplită asupra celor ce m'au trezit din vis.

Radu Doamna mea... cuvintele d-voastre me surprind și mă mahnesc... Încă odată vă rog să mă ertați dacă fără ca s'o știu v'am ofensat, v'am tulburat liniștea, anse încă odată ve rog să fiți convinsă că domnișoara Elena...

Tars. furioasă Elena d-tale... o urăsc ca pe-o rivala... o urasc de moarte!..

Radu. Ura d-tale poate să fie tot așa cruda precăt e de nesocotita, dar Elena mi-e soră de copilărie și mă jur că voi ști să o apăr in contra furiei d-tale.

Tars. Vom vedea cum și-i putea implini jurămîntul.

SAENA XI.

Tarsița, Radu, Elena.

Elena A! Domnule Radu, tot aici?

Radu Am avut o conversație interesantă cu doamna Tarsița, care vă adorează.

Tars. cu dragoste Bonjur, Lența... Vino să te sărut, angerașule... să inaintează spre Elena ca să o sărute—Elena să retrage.

Elena Bonjur, cucoană Tarsiță... Domnule Radu doresc să am cel de pe urmă vals, a lui Lanner... Te rog să mi-l aduci... Le-i găsi negreșit la librăria lui Henig.

Radu Mă duc indată să-l caut.

Elena dându-i mîna a revedere, amicul meu.

Radu A revedere... inchinându-se Tarsiței d-nă Ese prin fund.

Tars. în parte Țar'că o fac înadîns ca să mă iriteze și mai mult.

SCENA XII.

Tarsița, Elena, Arbure, și mai pe urmă Vulpe.

Arbure eșind din stînga Duducă Lență, te poftește boerul împreună cu cucoana Tarsița.

Elena Bine, moșule... cătră Tarsița Doamna mea..

Tars. Bucuros, ângerașule.. intră amîndouă în stînga

Arbure singur. Nu-mi place mie infipta asta de cucoană Tarsiță. Alături cu duduca, pare că-i un uliu lângă o turturică...

Vulpe intră prin fund cîscînd I!. bine am mai dormit în odaea cuconului Nastasachi.

Arbure Eaca și Vulpoiul.. lui Vulpe i-ai tras vîrtos, ș'ai visat?.. Căți răzeși ai mîncat prin vis? cum s'ar prinde?.. spune.

Vulpe Lasă că i-oiu mîncă eu ș'almintere; n'ai grijă, bade.

Arbure Zeu!.. Se vede că ai dat vre o hîrtie lui Lipicescu... spune cît te ține?

Vulpe N'am să-ți dau ție socoteala.

Arbure Așa să trăești... un fișic, două?

Vulpe Două?.. cine te-au pliroforisit?

Arbure Cunosc prețul marfei și a dughenei.. Ei, apoi să-ți spun una?.. Ți-ai dat bănișorii de sufletul tatei ca țiganul căciula.

Vulpe Pușche pe limbă-ți... Cum?

Arbure Apoi d-ta boerule, crezi că pentru 200 galb. numai o să câștigi dreptul de a desbraca un popor de oameni?.. ha, ha, ha... nu te știeam așa de gîgăuță... Trebuie pravoslavnicule să deschizi baerile pungi, să verși bani cu pumnul ca să înfrupți pe toți, și pe cenușeri, și pe șefi de masă, și mai cu samă pe Ispravnici, după ce mai ântei ei unge cu miere pe judecători și ei âmblă cu pomană de la cel mai mic ciocoeș pîna la... hăt... sus!... Dar ce stau eu de te invetș?... Pare că nu ești trecut prin ciur și prin sită decînd frece pîreții judecătorilor... Mai bine, crede-mă pe mine lasă pe bieții răzeși în pace și nu-ți încarca sufletul de blăstemuri, căci blăstemul de la saraci nu cade pe copaci

Vulpe Ama!.. ai vorbit de te-ai pripit.. Dar eaca și cuconul Nastasachi... imi aduce rezoluția Ministrului. Aține-te jupâne Arbure.

SCENA XIII.

Arbure, Vulpe, Lipicescu.

Lipic. în cantonadă Aud, Măria ta... intrînd. Ia, cucoane... Bane, eată-ți hîrtia resolarisită după toate formele. Ese prin fund

Vulpe A! să vedem.

Arbure Să vedem.

Vulpe cetînd „Primit astăzi în 13 Octombrie 184... Cererea jăluitorului fiind de ramul dicanicesc, remăne ca subiscălitul să se adrecede la locurile competente“ vorbit Ce fel!. Ce fel!. numai pentru atăta am dat eu 200 galb. Breece!

Arbure Ce ți-am spus eu?.. Hait!. Căciula țiganului..

Vulpe Și-au bătut joc de mine pușchiul, cum s'ar prinde.

Arbure Blăstemul saracilor!

SCENA XIV.

Cei de'nainte, Evghenidi, Rusfetcovici, boeri, Lipicescu, în fund.

Rusfet. Ce spui?. Pleacă Ministru chiar astăzi?

Lipicescu Peste un ceas d-nule ghinărar.

Evghe. Să mergem să-i dorim drum bun.

Lipicescu. Eată-l că vine aici, cucoane Evghenidi.

SCENA XV.

Cei de'ntei, Hirzobeanu, Elena, Neamuș. Tarsița

Hirzob. Imi pare rău că v_e las, dar n'am ce face... Trebile Statului...

Rusfet. dând mîna lui Hirzob. Am aflat chiar de la Vodă că pleci astăzi și am venit...

Evghe. Am venit să te rugăm ca să nu intărzii mult căci ministerul cam șchiopătează cînd ești absent.

Hirzob. N'aveți grijă, m'oiu întoarce incurînd... Noi, Miniștri, avem obiceiul a trece prin țară ca fulgerul cînd mergem să facem reviziile... O știți d-voastră ca și mine... ânsă pân' a nu mă departa, vreu să v_e dau o veste bună... Arhon Aga Neamuș e numit President Divanului Domnesc.

(Toți felicităază pe Neamuș).

Tars. încet lui Hirzob. Prin influența d-tale.

Hirzob. încet Tarsiței Au fost destul să o dorești mata... tare Lipicescule, vutcă... să bem, boeri,

câte un păhăruț pe cursă, ca să mi meargă în plin.
(Un lacheu aduce o tablă cu garafe și păhăruțe)

Hirzob. Poftim boeri.

(Afară de Neamuș, Vulpe și Arbure care se găsesec în dreapta, toți ceilalți formează un grup în stînga, și ciocnesc păhăruțele.)

Neamuș. Dar, boeri s'au milostivit Măria Sa Vodă să mă înalțe pe scaumul Președinției, și sunt hotărât a ține cumpăna dreptății cu nepărtinirea cea mai... cea mai... tușește

Arbure. în parte Nu-i dă în parte se apropie de-a stînga lui Neamuș și-i vorbește încet.

Vulpe. în parte Preșident!. La el mi-i nădejdea. se furîșază, încet spre dreapta lui Neamuș.

Arbure. încet lui Neamuș Cucoane Alecu, imi dai voe să fac saftea cumpăanii?

Neam. Ce fel?

Arbure. Să pun într'unul din talgeri vr'o patru fișicuri.

Neam. Cum nu?.. dar ce vrei de la mine?

Arbure. Să-mi dai glasul d-tale în procesul războiului cu Banul Vulpe... Cunoști procesul?..?

Neam. Trebuie să-l cunosc... adă.

Arbure. Poftim, și să-ți fie cu ogur!

Neam. Fii sigur de glasul meu.

Arbure. depărtându-se. în parte I-am dat în glas.. ce să fac?.. obiceiul pământului!

Hirzob. Moș Arbure, vină incoace. Eu plec pe cateva zile și fiindcă ești un urs de care să tem căteii, vreau să te las de pază Lenței.

Arbure. Bucuros, cucoane, numai de nu s'ar teme duce s'o mănănc.

Elena. zimbînd. Nu, moș Arbure, că te cred de mespici.

Tars. Și dinții tociți.

Arbure. Apoi dă, cucoană... la vîrsta noastră..

Tars. rîzînd cam furioasă. Auzi uncheșul...

Hirzob. Na, moșule. un păhăruț de vutcă pe cursă.. dă! pe găt.

Arbure. Închinînd. Dzum bun cucoană, și fără nici o cursă. (Toți rid).

Vulpe. în dreapta lui Neamuș, încet. Și așa, cum s'ar prinde, cucoane Alecu, fiind că raspologenia în predmetul peripisiei cu rezeșii din Arbureni...

Neamuș. O știu.. inșe nu pot seți dau glasul.

Vulpe. Vai de mine!. apoi ce mă fac eu?

Neamuș. Nu te desnedejdui.. spune: ai vr'o cinc, șese fișicuri?

Vulpe. Am.

Neamuș. Punei în cumpăna dreptăței, cole în talgerul din dreapta, arată mîna dreaptă și te fac să câștigi procesul.

Vulpe. Cum asta?

Neamuș. Injghebânduți majoritate în Divan. Cu chipul acesta nu ai nevoie de glasul meu.

Vucpe. Și zici c'oi câștiga?

Neamuș. imitînd o cumpănă cu ambile mîni. Ean privește cumpăna. În talgerul din stînga sînt patru fișicuri depuse de Arbure. coborînd iucet mîna stînga. Privește cum el aternă pe cel din dreapta.. Vezi?. Pune d-ta cinc, șese fișicuri dincoace, și îi videa minune.

Vulpe. Punînd 5 fișicuri în mîna dreaptă a lui Neamuș. Eată-i.

Neamuș. Bine.. Cată acum. coboară mîna dreaptă în vreme ce tot odată ridică mîna stîngă. Vez cum atîrnă talgerul din dreapta pe cel din stînga?.. Haide, ha.. na, na, na... d-ta ai dreptate.

Vulpe. Se te-audă Dumnezeu. în parte. M'au spetit cum s'ar prinde.

Neamuș. în parte, admirîndu-și mînele pline. Frumos giuvaer e cumpăna Dreptatea cînd talgerile's aurite!

Hirzob. Arhon Aga, arhon Bane.. N'ați mai sfârșit de pus țara la cale?

Neam. Sfârșit vere Iorgule... Eaca venim.

Lepic. în fund la ușă. Măria ta, careta-i la scară cu șese slugitori călări și cu viți-aga.

Hirzob. Hei!.. să nu perdem timpul cînd e de slugit ocărnuirea.. Nastasaki, adămi ghizdanul cel mare din cabinet, cel cu doftorii.

(Lepicescu intră în stînga.)

Toți. Doftorii?

Arbure. În contra boalei vitelor?

Hirzob. vesel Ba, uncheșule, în contra epidemiei opoziției care s'au lățit în provinciile.

Lepic. vine aducînd în portofoliu, un tricorn și o cravașă. Eată ghizdanul, cucoane, și șleapca cea noă și cravașă.

Hirzob. deschizînd portofoliul și arătîndu-l plin de hîrtii. Eaca recetele pentru opozanți: decreturi de posturi și de ranguri cu numele lasate în alb. În sinul acestui portofoliu ministerial zace opinia publică, conștiința alegătorilor și soarta țerei!. închide portofoliul. Imi cunosc eu oamenii.. pentru

unil posturi, pentru alții cinuri, pentru alții bani și pentru cei mai mulți. . . arată cravașa. Și astfel se completează o cameră de Deputați, sub regimul Reglementului organic.

Toți. apară de Elena și de Arbure. Ha, ha, ha!

Arbure. in parte. Vai de beata țara!

Hirzob. Lențo, vină să te sarute papa. sarută pe fiică sa.

Elena. tristă. Adio tătuță, tătuță. să nu întârzie mult.

Hirzob. Cucoană Tarsișă, sarut mânele. sarută mâna Tarsișei și-i zice incet. Ii gândi la mine?

Tarsișă. incet cu sentiment. Te mai indoești?

Neamuș. in parte, ingrijit. Parcă s'au șoptit in taină.

Hirzob. Se ne vedem sănătoși boeri.

Toți. Călătorie bună.

Hirzobeanu ese prin fund întovărășit de toți. afară de Elena și Tarsișă, Elena merge de cată pe fereastră.

Tarsișă. in parte. Iorgu mă iubește! . . . sunt Președentă Divanului. . . Am eșit la rândul cucdanelor celor mari. . . a!

(Se aude afară vuet de trăsură și pocnite de surugii)

SCENA XVII.

Elena. *Tarsișă.*

Elena. in parte vâzind pe Tarsișă. Tot aice-i? Vrea să casă in dreapta.

Tars. Lențo, Lențo, unde te duci. . . și d-ta fugi de mine?

Elena. Mă duccam. . .

Tars. Te duceai ca să nu rămăi cu mine. . . o știu, căci nu mă iubești.

Elena. Doamna mea. . .

Tars. O! nu te priface. . . îți sunt nesuferită că imi eu voc câteodată seți dau sfaturi ca o. . . sora mai mare; însă draga mea. ar fi cu drept să apreciez altmintore purtarea mea. . . Dacă nu te-aș iubi, nu miar păsa nici de cum să te ved apucând pe cărări unde nu trebuie să calce piciorul unei fete de boer mare și cu bună creștere.

Elena. ofensată. Ce vrei să zici Doamnă?

Tars. Mă înțelegi. . . Mă ghicești.

Elena. Astai negreșit o enigmă ingenioasă, anse nu știu să ghicesc enigme.

Tars. Da lasă, mă rog, enigmele de o parte. Roșența obrazului dovedește că ai ghicit de cine e vorba.

Elena. De cine!

Tarsișă. De Radu!

Elena. aimită. Radu?

Tars. Dar!. am bagat de samă că prea ades el vine aice, prea ades vă întâlniți și stați la vorbă impreuna. . . Asta te comprometerisește in ochii persoanelor care știu a respecta rangul și poziția lor. . . Radu-i un om de nimică, fără familie, fără stare, un bonjurist ce are ambiție de a eși la neamuri și cearcă ați fura mințile pentru ca să uți cine este.

Elena. cu demnitate. Cucoana Tarsișă, se vede că aveți o mare experiență de unele lucruri pe care mintea mea nu le pricepe. . . Imi grăești o limbă ce eu nu înțeleg; prin urmare miți pernite a nu mai prelungi o convorbire ce nu'mi pare couformă cu buna educație.

Tars. Buna educație?. Ce vrei se zici? Te socoți poate mai bine educarisită decât mine pentru că ai fost crescuta la Viena?

Elena. Acolo unde am fost crescută, am învățat a mă respecta pe mine, și a da fiecăruui partea de considerare ce merita. De aceea, mă retrag, cucoană, și vă las in compania unei persoane care cunoaște bine regulele bunei cuviinți, in compania venerabilei soții al lui Aga Neamuș. Ese in dreapta.

Tars. singură. Soția lui Neamuș?. auzi? mă ie in ris și mă disprețuește fiindcă-s măritată cu Neamuș? dar cei barbatul meu? Ciocoi?.. Pentru că nu'i tocmai de starea întei, nu'i nici din starea a doua. . . și are chiar și rude in protipenda, eși president, Divanului Domnesc și eu Președentă!.. A! giupăneasă Lențo, ești fudulă pentru că tatu-tău e ministru?.. te uți la mine cu dispreț pentru că's soțica lui Neamuș?. O! de te-aș videa măritată după gândul meu. . . cum fi-ar cădea nasul! seprimblă agitată Venerabila soție a lui Neamuș. . . venerabila! Radu te-au învățat a fi așa de obraznică, duduică! Lențo! Vă înțelegeți impreună? ca să ridiți de mine. . . Lasă că nu'i avea voi multă vreme parte unul de. . . altul. . . Venerabilă!.. Ah! ce n'aș face să mă resbun de impertinențele eil. Ce n'aș da să o ved măritată cu un adeverat ciocoi, dar cocoi. . . cole. . . ciocoi ca. . .

SCENA XVII.

Tarsița, Lipicescu, și mai pe urmă Neamuș.

Lipic. intră prin fund și se îndreaptă încet spre ușa din stînga examinînd un decret.

Tars. zăbind pe Lipicescu, în parte Ca Lipicescu, de pildă... Lipicescu!... și de ce nu?... observîndu-l Lipicescu-i tîner... are tiurniură ciocoească... tocmai ce trebuie... tare Lipicescule.

Lipic. Poruncă?

Tars. Ascultă: ai vre un cin?

Lipic. Din mila boerului sunt Șatrar, cuconiți.

Tars. Bine... Te iubește stăpînul tîu?

Lipic. Ca pe o slugă credincioasă... Măria sa are toată încrederea în mine... Eu mă îngrijesc de averea d-sale și d-nealui îmi destăinuiește toate secretele atât ale statului cât și... celelalte.

Tars. Care celelalte?

Lipic. Ale... inimii... Știu, cucoană, că boerul vî iubește ca ochii din cap... Să mă ertați că îndrăznesc...

Tars. Te iert, și vreau să mă ocupărisec de viitorul tîu.

Lipic. Sărut mînele și picioarele, milostivă...

Tars. Ascultă: ai vrea să te 'nsori?

Lipic. Cum nu?. dacă aș găsi vre o fată de boer...

Tars. Ești ambițios?

Lipic. Om sunt și eu... Și am și ceva parale.

Tars. Multe?

Lipic. Bunișoare... cum au dat Dumnezeu.

Tars. Bine... Să vii desară la mine că am să-ți spun ceva important.

Lipic. Ascult.

Neam. deschizînd ușa din fund Dragă, mergi să te duc a casă pînă a nu trece la Divan? dispăre.

Tars. Vin îni Lipic. Mi-ai spus că ești Șatrar?. puțin lucru... ese.

SCENA XVIII.

Lipicescu.

Puțin... ânsé eu nu prost... am scamotat un decret din ghisdanul ministrului... scoate o hartie Eată-ll. citește Cinstit și credinsios Domniei noastre... vorbit Numele-i lasat în alb citește Pentru slujbele ce ai facut ocărmuirei, ne milostivim a te înalța la rangul de Spatar... vorbit Spatar! bun

numer am tras la loteria boeriei!... Spatarul Nastasachi Lipicescu!.. bine sună la ureche!.. Ean să videm dacă bate și la ochi așa de bine?. merge la mesuța din fund de-și scrie numele în decret. Așa... frumos! Spatarul Nastasachi Lipicescu... Minunat... Spatar după Șatrar... ășala!.. Doue la mînă!.. Se îndreaptă spre ușa din stînga.—Cortina cade.

Sfîrșitul actului al II.

(Va urma.)

Earăși Istoria Critică a d-lui Hăjdău.

O discuție științifică nu trebuie să se sfîrșească decît dupăce punctele asupra cărora ea s'a îndreptat, ajung a fi lămurite pe deplin. Critica noastră privitoare la cele două fascicule a Istoriei Critice de d. Hăjdău, așa dar nu poate fi sfîrșită. La observațiile noastre leale, conștiințioase, întemțiate pe fantăni istorice, ni s'au răspuns cu violență, rea credință și neonestitate. Aerul doctoral și triumfal ce-l are acea replică ține locul întregului fond serios ce ar fi trebuit să aibă. Eată ce voim să arătăm acum și cea ce este de nevoie a se vedea, pentru ori cine ce nu voește a face din istorie, roman și din o discuție obiectivă, o înșirare de ocări care ar fi trebuit să easă din gura autorului lor în alte împrejurări și în alte locuri.

I.

§. I. Bacăul și Bărladul frontiere despre Muntenia.

Cartea d-lui Hăjdău începe prin a stabili întinderea teritorială a Munteniei în veacul al 14. De la cele ăntei rënduri ne spune că *Muntenia să întindea d spre Moldova pînă la Bacău și Bărlad*. Dovezile pe care se ră-

zema crau: un document de la Alecsandru cel Bun (1407); un altul de la Stefan cel Mare (1460) și crisoavele Moldovinești publicate în Arhivul Istoric cu datele 20 August 1422, 6 Fevr. 1431, 8 Sept. 1456 și 20 Aprilie 1460.

Accastă părere a autorului formase începutul criticei noastre. Cititorul poate vedea pe larg cele ce zisesem în Convorbirile din 1873 Februarie. În acea desvoltare noi ne răzemasem pe lângă explicația sistemului vamal de atunci, mai cu samă pe următorul pasaj trecut cu vederea de autor:

„Cine va duce Postavuri la Basarabia (Muntenia) va plăti vamă în Suceava de grivnă, 3 „groși, ear în tîrgul Romanului, în Bacău, „în Adjud, în Putna; în Vaslui, în Bîrlad și „în Tecuciu de car 2 galbeni. . .“

„Ear întorcîndu-se din Basarabia sau din „Turcia cu piper, cu lînă, sau cu altă ceva „va plăti în Bacău, în Roman și în celălalte „orașe mărginene de mai sus de car 2 galb.“

Cînd vedem ca orașe Moldovenești *Adjudul, Tecuciul și Putna*, cum rămîne teoria d-lui Hăjdău că *Muntenia să întindea pînă la Bacău și Bîrlad?*

Presupunînd chiar că toată explicația ce am dat noi documentului ar fi greșită, textul citat din document rămîne neclintit, prin urmare faptul că orașele de mai sus erau a Moldovei, sfîrșimă fără îndurare teoria d-lui Hăjdău. Această dovadă nu este din acele ce reasă în urma unor desvoltări, ea este o *probă de text* unde discuția nu se mai încapă.

D. Hăjdău vîzî că nu mai poate a-și sprijini teoria în urma acestei dovezi ce nu se mlădie la nici un fel de altă tîlmăcire; pentru aceasta cu o iscusință ce poate o crede

nepătrunsă, se leapădă întu cîtva de dînsa, luîndu și aerul de autor obijduit, falsificat de cătră criticător și ne declară prin d-nul Tocilescu că nu ar fi zis cea ce constituie obiectul criticii noastre.

Manevre de acestea, au partea lor cea rea, ele vin totdeauna mai tîrziu, pe cînd textul este scris mai înainte și atunci cînd autorul nu înțelega cea ce se preface mai la urmă că au vroit se înțeleagă. Ele discreditează, așa dar, pe autor și în alte privinți fără a-i fi de vre un folos.

În zece locuri d. Hăjdău precizază această chestiune, nu în unul după cum are aerul de a spune cînd zice că i-am falsificat textul, prin urmare presupunînd cea mai mare întu-necime în un autor, lucru ce la d. Hăjdău nu numai că nu i, dar se deosebesc prin o claritate minunată, și chiar presupunînd că noi i-am falsificat un text, totuși mai rămîn noue și din ele, este cu neputință să nu se vadă ideea autorului și falsificarea noastră, dacă este ea, pentru aceasta să cităm acele locuri:

La pag. 2 după ce citează următorul pasaj din actul de la 8 Oct 1407 „Lembergenii „mergînd la Brăila după pește vor plăti vamă „la frunțarie la *Bacău sau în Bîrlad.*“

Adaugă:

„Astfel Bîrladul spre sud și Bacăul spre „occident erau ultimele orașe ale Moldovei „în direcțiunea țerei Românești. Apoi citînd din celălalt document din 3 Iulie 1460 pasajul „Lembergenii mergînd la Brăila după pește „se plătească vamă „la graniță „la Bacău sau „în Bîrlad.“

Earăși adaugă:

„Prin urmare, Bacăul și Bîrladul nu în-

„cetează a forma hotarul Moldovei despre
„Muntenia până la 1460“

La pag. 6:

„Astfel dar se demonstrează cu faptele și cu
„logica în mână cumcă între 1375—1390 in-
„tervalul domniei lui Petru Mușat nu s'a
„putut schimba raportul geografic constatat
„mai sus în memorabilul crîsov din 1387, în
„cele două tractate din 1407 și 1460 și actul
„lui Vlad dracul din 1439 și în cronică bi-
„santina a lui Calcocondila sub anii 1396—
„98 adecă: spațiul întreg de la Brăila până
„la Chilia, între Bacău și Bêrlad deoparte
„și între Dunărea de cealaltă, aparținea Ba-
sarabilor.“

La pag. 9:

„1°. Înainte de 1465 Muntenia stăpânea tot
teritoriul Moldovinesc al Dunărei până la Bêrlad
Chilia.“

„3-o. Între 1350—1400 hotarul Muntenesc
până la Bêrlad, Chilia și Bacău n'a fost pus
macar în dubiu de către Moldova etc.“

La pag. 27:

„La răsărit: o linie pleca tot din Carpați
vizișă către Pont lăsând Moldovei Bacăul,
Bêrladul, Lapușna, Tighina, sau Benderul,
și Cetatea Albă sau Akermanul dinpreună
cu zigzagurile intermediare, iar în partea
Munteniei rămânând restul închis între aceste
puncturi mărginașe și între lungul Dunărei
și o bucată din țermul marinn.“

La pag. 68.

„Am văzut acolo pe Alecsandru cel Bun
gînd pentru hotarele Moldovei despre Mun-
tenia o modestă linie care începea la Bacău,
mergea prin Bêrlad și se oprea la Cetatea Albă.“

La pag. 9.

„Peste un deceniu după cucerirea Chiliei

„(1465) care implică în sine împingerea ho-
„tarului Moldovinesc de la Bêrlad până la
„Dunăre, Ștefan cel Mare și-a întors de astă
„dată privirea în direcțiunea Bacăului tinzînd a
„strămăta în acea parte marginea țerei de la
„Siret la Milcov.

Accestea sunt cuvintele d-lui Hăjdău pentru
a determina hotarul Moldovei până la 1465.
Tot după domnia sa, Ștefan luînd la acest
an Chilia strămută hotarul de la Bêrlad la
Dunăre, însă toată partea Moldovei occiden-
tale despărțită prin Siret până la Bacău aceea
continuă a fi Muntenească încă zece ani până
la 1475. Eată însuși cuvintele d-lui Hăjdău
de la pag. 9:

Înainte de 1475 Muntenia stăpînea toată
latura occidentală a Moldovei până la Bacău.

Acum să reproducem cuvintele cu care re-
sumăm aceste locuri și să se vadă dacă le-am
falsificat:

„Părerea cumcă Bacăul și Bêrladul formau
„hotarul Moldovei despre Muntenia este răzc-
„mată pe următoarele dovezi etc.“

Unde este falsificarea?

D. Hăjdău nu voi să vadă că așa cum au
pus chestiunea și cum au precizat-o în atâtea
locuri din cartea d-sale, nu mai este cu pu-
tință de a reveni asupra ei, și fericit că în
unul din aceste zece locuri au pus cuvintele
„Zigzaguri intermediare“ se anină de dînsese
și voește a ne spune acum că sub ele au in-
țeles și partea cea care adevărat vorbind vocea
să o rășlucască de la Moldova, dacă i se trecea.
Această curiositate cade de la sine în urma
citațiilor de mai sus, unde i se vede limpede
ca lumina zilei adevărata d-sale teorie; ea
însă este combătută de însuși pasajul pe care
se razemă. Să se ia sama, d-sa își ea de

puncturi de determinare a hotarului , orașe;“ linia sa trece din Carpați către Pont prin orașe, lăsând *Moldovei Bacăul, Bêrladul, Lapușna, Tighina și Cetatea Albă* cu alte cuvinte toate orașele din acea parte; *restul* ne spune tot d-sa și anume tot teritorul închis *intre aceste puncte mărginașe* adică între Bacău, Bêrlad, Lapușna, Tighina și Cetatea Albă și între Dunăre *remâne in partea Munteniei*; și după această lămurită mărginire, când noi venim și-i arătăm afară din această delimitare *niște orașe mai mărginașe* in direcția țerei Românești anume Adjudul, Putna, și Tecuciul, care după teoria d-sale *remân Munteniei* fiind închise *intre punctele mărginașe* spuse mai sus și între Dunărea atunci d-sa neștiind ce să facă cu ele le viră in cuvintele „Zigzaguri intermediare!“ O dovadă mai evidentă dacă se poate cumcă n’au înțeles aceasta prin zigzaguri intermediare este, că îndată după acel pasaj voidind a arăta mărimea Munteniei adaugă:

„Dacă vom pune acum cele doue ducate „instreinate Amlașul și Fagarașul *in locul „districtelor de sus a Moldovei,* mai adăugăm „du-se câteva posesiuni ocazionale in Ardeal „și-n Bulgaria apoi Muntenia singură așa cum „fusesse in veacul al 14 ni va apare mai mare „decât întreaga Românie Unită de astăzi.“

Ideea este lămurită. Muntenia de atunci era tot așa de mare cât România de astăzi căci ceea ce-i lipsea pentru aceasta din trupul Moldovci, *erau districtele de sus ale ei* care se suplineau prin ducatele Amlaș și Fagaraș și altele. Va să zică *districtele de jos* erau a Munteniei, eată prin alte cuvinte exprimată aceeași idee anume granița Bacău și Bêrlad. Unde se întindeau dar zigzagurile intermediare?

D. Hăjdău uită că au scris toate acestea și preocupat de ideea scăpării cu ori ce preț de propria sa teorie, c-ja ajunge dar a face din cartea d-sale o adevărată cimilitură, unde ori și ce non-sens se poate impaca îndată ce cuvinte textuale ca acestea: că „Muntenia se întindea pân la Bacău și Bêrlad“ nu mai trebuie să le înțelegem că *Muntenia se întindea până la Bacău și Bêrlad, ci că ele arată că ea se întindea până la Adjud, Putna și Tecuciu.* Tot in acel articol subscris de d. Tocilescu, autorul ne spune ironic că după teoria ce am dezvoltat noi „hotar nu e hotar.“ Cetitorul va vedea in curând dacă are dreptate, până atunci poate observa că tocmai o astfel de teorie o susține d-sa. *Bêrladul și Bacăul* ne spune că *era hotar,* însă adaugă ca să nu le înțelegem ca astfel, ci orașele Adjud, Putna, Tecuciu despre care nici nu vorbește!

Mai mult, falsitatea teoriei Bacău și Bêrlad granița Moldovei, și intorsetura nenorocită cu zigzagurile intermediare se dovedește prin un document de la Stefan fiul lui Alecsandru cel Bun și frate seu Ilie, aflător la mănăstirea Mira pe riușorul Milcov găsit de G. Asaki și publicat apoi in Calendarul pentru Români pe anul 1872, de unde se va vedea clar până unde se întindea Moldova despre Valachia și cum *hotarele d-lui Hăjdău remân in mijlocul țerei.* Eată partea ce ne interesează.

„Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Voevod „Domnul Moldovei facem știre cu această carte „a noastră tuturor celor care vor vedea-o pe „dênsa sau vor auzi cetindu-se, eată a doamnei noastre boer Oană Ureache au slujit re- „posatului părintelui nostru cu dragoste și cu „credință pentru această noi vîzînd a lui „dreptate și credincioasă către noi slujbă l’am

„miluit pe el cu deosebita poastră milă și
„eam dat în pământul nostru în Moldova sa-
„tele pe Putna anume unde este Stan Hert-
„ganu, unde-i casa Mulova și Andriașa pe din
„sus de Urlandani și Culimana etc.“*) (1445)

Va să zică pe la anul 1445 cu trei-zeci de ani înainte de epoca ce d. Hăjdău o stabilește pentru cuprinderea acelor părți de Moldoveni de la Munteni, țara Moldovei se întindea până în riușorul Putna fiind pământ Moldovinesc „în al nostru pământ al Moldovei“ mai mult încă, din satele numerate în document *Calimana* există și astăzi, el se află în județul Putna plaiul Vrancea și este situat pe malul sting al riușorului Putna: deci bazați pe acest document noi putem stabili cu cea mai mare siguranță hotarul Moldovei în acea parte prin riușorul Putna, deosebirea dar între Moldova înainte de Stefan și cea din timpul lui după războiul de la 1475 cu Muntenii este numai în privința îngustului teritoriu dintre Putna și Milcov care până atunci era Muntenesc și pe care Stefan răpindu-l strămută hotarul de la Putna la Milcov.

Prin urmare este falsă aserțiunea d-nului Hăjdău că granița fiind la Bacău și Bărlad până la 1465 după ce Stefan iese Chilia în acel an și împinge hotarul de la Bărlad la Dunăre, apoi partea occidentală a Moldovei despărțită prin Siret și întinzându-se în sus până la Bacău continuă a fi Muntenească și numai peste zece ani Stefan lășinduse și în direcțiunea Bacăului strămută hotarul de la Siret la Milcov. Siretul ca și Bacăul ca și Bărladul n'a fost niciodată graniță.

Prin urmare este fals de asemenea că toată

Vrancea ce după d. Hăjdău se întindea de la munții Brașovului până mai sus de Bacău (!) era a Muntenilor.

Dacă ar mai fi trebuință pentru a se vedea că d. Hăjdău a înțeles când scriea cartea sa această teorie așa cum se exprimă textual i-am mai cita încă o particularitate caracteristică. Dintre orașele amintite în documentele în chestiune ne citează ca exemple Thighina, Baia, Troțușul, Neamțul, Moldavița etc., dar se păzește de-a pronunța numele de Putna, Adjud și Tecuciu, de sigur că ele să se înțeleagă mai lămurit în cuvintele „zigzaguri intermediare.“

Punctul culminant din toată această nenorocită luptă dintre d. Hăjdău scriind în asta privință cele ce s'a văzut mai sus și tot d. Hăjdău voind a se îndreptăți în urma criticii noastre, este de sigur acela când d-sa prin intermediarul său voește să împacă oare cum cele scrise în *Istoria Critică* cu neînduplecatul pasaj din documentul de la 1460.

„Tragă cineva o linie prin orașele însemnate în acest pasagiu, ne zice d. Tocilescu „și va vedea cășind întocmai hotarul cu zigzagurile intermediare menținute de d. Hăjdău!“ Minunat! Tragă cineva o linie prin orașele Putna, Adjud, Tecuciu, și atunci are să easă că Bacăul și Bărladul sunt ultimele orașe a Moldovei în direcția țerei Muntenesci formând hotarul ei. Cum rămâne cu liniile care neconțin le tragea până acum prin Bacău și Bărlad, car nici decum prin Adjud, Tecuciu și Putna? Cum? Întrebăm pe d. Tocilescu (?) aceste minunate noțiuni geometrice învățatele-au inadins pentru aplicarea laborioase-i analizei critice?

Așa fiind cu aceste două probe să vedem

*) Acest document l'au observat întâi d. A. Lambrior care ni l'a comunicat.

și cu celelalte citate de d-sa tot pentru *hotarul Bacău și Bêrlad*.

Eată cuvintele d-lui Hăjdău:

„In specie despre vama de la Bacău și Bêrlad *ca doue orașe de margine noi mai avem încă pe lângă cele doue tractate comerciale*, mai multe alte crisoave Moldovene „din 20 August 1422, 6 Fevr. 1431, 8 Sept. 1456, 20 Aprilie 1460 etc. etc.“

Să cităm texturile relative din documentele amintite:

Cel de la 1422:

„Cu mila lui Dumnezeu Alecsandru Vodă „etc. . . am dat monastirei Bistrița a adormirei „prea curătei Maicei Domnului ca să-i fie venit in veci *vama din târgul Bêrladului* etc.

Cel de la 1431:

„Cu mila lui Dumnezeu etc. etc. am „adaos monastirei adormirei Maicei Domnului „care este pe Bistrița și unde este stareț Kir „Vasilii *ca vama de la Taslău se atârne de cea de la Bacău* etc.“

Cel de la 1456:

„Cu mila lui Dumnezeu noi Stefan Vodă „etc. . . întărim bisericii noastre monastirei de „le Bistrița ~~da~~ *ia* moșului nostru sănt repoposatul bătrânul Alecsandru Vodă și altor na- „intași ai noștri anume *vama din târgul Bacăului și de la Taslău* etc.“*)

Celalalt documert este in acest înțeles.

Să mai repetăm cuvintele d-lui Hăjdău. „In „specie despre vama de la Bacău și Bêrlad „*doue orașe de margine*“ etc. De unde vede d-sa că sunt orașe de margine? Fiindcă acolo să percepea *vamă*? Dar uită d-sa că *in toate orașele era un scaun unde să vămueam deosebite mărfi*? Documentele de mai sus amintesc

*) Archiva istoricel, anii respectiv.

acest lucru ordinar in privința celor doue orașe, car d. Hăjdău *neluând sama nici la aceasta* ni le citează ca dovadă că *acele orașe erau mărginașe*! Dacă este așa apoi toate orașele erau mărginașe, așa Iași, Vasluiu, Roman, etc. fiindcă in toate să percepea vamă.

Și după ce susține asemenea lucruri neertate și după ce il dovedim de neșact in privințe Bacăului și Bêrladului apoi mai are curajul să ne cdrezeze cuvinte pe care ori ce om ordinar ar ști să le zică?

Nu vorbim de d. Tocilescu; ori ce ar zice acest din urmă, *iși are explicația la noi*

Credem că am statornicit din nou următoarele:

Bacăul și Bêrladul nu erau ultimele orașe in direcțiunea Munteniei mai la sud se aflau orașele Adjud, Tecuciu și Putna omise de d. Hăjdău, mai mult documentul de la Monas. Mira ne arată că Moldova se intindea până la riușorul Putna, prin urmare nu noi suntem falsificatori.

Va să zică teoria d-lui Hăjdău privită din punctul de vedere al adevărului se reduce la următoarea esepresiune:

Hotarul țerei Moldovei in veacul al 14 se află in mijlocul țerei de atunci.

Dar care să fie cauza acestei imposibilități? Ea este in cele doue pasaje din documentele de la Alecsandru cel Bun și Stefan cel Mare in care cum am văzut Bacăul și Bêrladul este numit graniță. D. Hăjdău fără a cerceta mai serios acele acte, vede acele pasaje, *ia cuvântul graniță* in înțelesul real al lui, le citează, și pe ele își clădește curioasa-i teorie.

Avem să discutăm dar înțelesul cuvântului *frontieră* pus lângă Bacău, Bêrlad și Baia in

cele doue documente comerciale, cărora noi le-am dat un înțeles figurat, adică: de cele din urmă orașe unde aveau a se plăti vamă pentru unele mărfuri.

Și de astă dată avem să relevăm între altele și greșeli de neînțelegere.

Eată argumentele d-sale: că explicația ce am dat noi cuvântului *graniță* este *comică*.—Aceasta este o chestie de înțelegere și de temperament ce trebuca să ne-o dovedească.—Că actul de la 1407 repetă de doue ori, nu odată, cuvântul de *frontieră* și că cel de la Stefan repetă acest cuvânt mai mult chiar decât de doue ori.—Mare descoperire! dar cine-i spune altminterea? Cine indosește pasage și șterge cuvinte din texturi, noi sau d. Hăjdău? nu am reprodus și noi acele pasage în care se repetă acest cuvânt odată de doue sau chiar de mai multe ori? În acest punct stă controversa, sau în explicația cuvântului *frontieră*?

„Noi am cercetat la toate dialectele slavice și la toate fără excepțiune am găsit cuvântul „Krai în acest înțeles și nu altfel.“ Aceste zicând începe a deschide condus de mână invisibilă a d-lui Hăjdău dicționare latine și slavone ca să ne dovedească că în ele cuvântul de *graniță* însemnă *hotar*. Earăși o mare descoperire care a fost dată ăntei la lumină de d. Tocilescu în Presa, a reprodus-o Poporul-Basarabesc și apoi Columna lui Traian, cu alte cuvinte a revenit de unde pornise! Dar nu știm căria să-i dăm întâietatea: aceleia că *graniță* însemnă etimologic *hotar*, sau celeilalte că d. Tocilescu consultă dicționarele tuturor dialectelor slavice!—Căci cine susține că *granița* nu însemnă *hotar*? Ce nevoie mai avea d. Tocilescu să imprumute dicționarele tutu-

ror dialectelor slavice, când nimeni nu zice altfel? Când noi imputăm d-lui Hăjdău „că „a luat cuvântul *graniță* sau *frontieră* în înțelesul *lor real*“ ce făceam altă ceva decât a recunoaște cea ce d. Tocilescu să silește a proba cu dicționare, ce suntem siguri că le înțelege foarte bine.

D-sa trebuie dar să ne arăte din cele susținute de noi și din textul documentelor explicate de noi că suntem rătăciți când susținem că *graniță* este luat în sens figurat și să ne dovedească earăși cu texturi din acele documente accepțiunea proprie a acelu cuvânt.

Pentru aceasta era de prisos să mai resfoască dicționarele d-lui Hăjdău și să ne mai spună că documentele cuprind odată de doue ori sau de mai multe ori cuvântul *graniță*.

În sfârșit după ce-și perde timpul cu aseminea lucruri, fără să știe, vine la chestiune; zicem, fără să știe, căci lucrurile de mai sus d-sa le crede cele mai puternice pe când comentarea teoriei noastre i se pare secundară. Mulțamiți că observațiile se adresează cel puțin asupra punctului de discuție, să reproducem întreg pasajul:

„Dacă în unele pasaje orașele Baia, Bărlad, „Bacău, Troțuș, Moldavița, Adjud, Tecuciu și „Putna nu sunt însoțite de epitetul *frontieră* „aceasta nu dovedește că ele n'a fost la hotar „căci în aceleași documente ele se numesc „mărginene, la *graniță*.

„Se ia d. Panu ori ce document din evul „mediu, nu numai românesc dar fie și occidental chiar, bună oară englez din colecțiunea lui Rymer, și a se vadă că nicăierea nu „există, nici chiar la gravii Britani ciudata formalistică de a însoți totdeauna un nume oare „care de unul și acelaș calificativ într'unul și

„acelaș act, pe când este destul de al califica „numai odată sau de două ori. — Apoi chiar „astăzi în stilul diplomatic, cel perfecțional al „secolului XIX dacă într'un act oficial s'ar „zice într'un loc „Capitala București“ și în „alte două sau trei numai „București“ fără „mențiune de Capitală ar trebui a se pretinde „după faimoasa teorie a d-lui Panu ca cu- „vântul capitală nu însemnă Capitală!!! Cine „ia spus juncelui critic de la Iași că jderul „o blănă regală chiar în occident, este o marfă „mai neînsemnată decât postavurile și că de „aceea este scutit în tractatele comerciale de „a plăti vamă la toate orașele din drum?

„Cine ia spus că „mai în spre frontieră „decât Baia se află Moldavița pe drumul Bis- „triței și mai spre margine decât Bacăul era „Troțușul pe drumul Brașovului.“ Ce fel? Ho- „tarele merg oare în linie dreaptă și d. Panu „crede că Moldavița e pusă pe aceeaș linie „dreaptă cu Baia, și Troțușul cu Bacăul pentru „a zice că sunt mai aproape de hotar Mol- „davița și Troțușul decât Baia și Bacăul și că „prin urmare epitetul de frontieră dat acestor „din urmă n'ara simțul real al cuvântului ci „acel născocit de d-sa? etc. etc.“

Întregul acest pasaj arată până la evidență că d-nul Tocilescu *n'a priceput de loc nici documentele nici explicația dată de noi.*

Punctul discuției este că d. Hăjdău, con- sequent cu teoria sa, ia cuvântul *graniță* în în- țelesul lui etimologic de orașele cele mai măr- ginașe despre Muntenia, iar noi în înțeles fi- gurat de cele din urmă unde se percepea vamă.

Așa cum d. Hăjdău dezvoltase teoria sa, cuvântul „graniță“ nu putea să fie luat în alt înțeles decât acel de *hotar*, de frontieră, căci d-sa ne citează două pasaje din acele docu-

mente în care Berladul și Bacăul figurau cu epitetul de *graniță*. De aceea se păzise și d-sa de a aminti alte orașe, mai despre mează zi de Bacău și de Bêrlad, de aceea se ferise de a mai cita pasaje în care și alte orașe purtau de ase- menea acel epitet, așa încât din toate acestea conchidea că cuvântul *graniță* are înțelesul *real* și că prin urmare Bacăul și Bêrladul sunt *ultimele orașe* despre Muntenia.

Dacă d. Hăjdău stabilind aceasta ar fi scos teoria sa din totalitatea și din spiritul docu- mentelor, nimeni nu s'ar fi gândit să înțeleagă alminterea.

Se întemplă însă că teoria d-sale să nu fie exactă, și anume noi îi cităm tot din acel document, un pasaj nebagat în seamă, în care vedem întinzându-se Moldova mai spre mează- zi, în care vedem orașele Moldovenești Adjud, Tecuci și Putna. Acest pasaj intrând ca un element nou în discuție schimbă fața lucruri- lor. Din cea ce era un lucru pozitiv că cu- vântul *graniță* are înțelesul propriu, fiindcă d. Hăjdău lucrase așa, ca iluziunea să fie cât mai complectă, deodată el devine cu totul peste putință. Căci când mai jos de *Bacău* și de *Bêrlad* numite *graniță* în o parte a documen- tului, găsim în alta orașe ca Adjudul, Putna și Tecuciu, când frontiera Moldovei o vedem tocmai la riușorul Putna; cum ne explicăm înțele- sul etimologic a cuvântului *graniță*? sau, dacă Ba- căul și Bêrladul sunt *hotarele*, *marginile țerei* Moldovei, ultimele orașe în înțelesul d-nului Hăjdău, cum își explică d-sa faptul că afară de *graniță*, afară de ultimele orașe, mai erau câte- va districte cu mai multe orașe Moldovenești? Într'un cuvânt cum se impacă noțiunea cu- vântului *graniță* în înțelesul propriu anume cea de stavilă, de hotar între două țări, cu

existența numai puțin reală a districtelor și a orașelor pomenite, aflătoare mai spre meazăzi de acele ce poartă asemenea *epitet*?

Această dovadă de text restorănă definitiv înțelesul dat de d. Hăjdău cuvântului *graniță*, ce nu mai poate avè loc față cu întinderea Moldovei rezultată din însuș acele documente și din acel de la Monastirea Mira; mai mult încă, tot acele documente ne dau și mijlocul de a statornici greșala ce autorul a făcut consultându-le, greșală ce a dat naștere curioase-sale hotarnici.

Din numitele documente am observat că nu numai *Bacăul și Bêrladul* poartă asemenea *epitet*, lucru ce voește d. Hăjdău să ne facă a crede, ci mai este alt oraș anume *Baia* care-l are de asemenea. Eată acel loc:

„Esportația jderilor Ungurești e liberă plă-tiind vamă la *fruntarie* în *Baia* sau în *Bacău* „de grivnă 1½ groși, în *Suceava* 3 groși, și „în *Siret* 1½ groși“ Orașul *Baia* *graniță* eată un lucru tot atât de curios.

Atât cel ântei cât și acest fapt, constatate în anume pasaje din documente lăsate de d. Hăjdău ne-a făcut ca să ne încercăm a stabili înțelesul cuvântului *frontieră* conform spiritului acelor acte. Eată cum am urmat:

Din totalitatea ambelor acte, patru drumuri am observat că erau înspre *Valachia* și *Ungaria*, anume câte doue înspre fie care țară. Spre *Ungaria* erau astfel: unul care plecând din *Suceava* mergea prin *Baia* apoi prin *Moldavița* și ducea la *Bistrița* în *Transilvania*; celalalt pleca din *Suceava*, trecea prin *Bacău*, apoi prin *Trotuș*, și ducea la *Brașov*.

Cele doue spre *Valachia* erau: ânteiul care p'eca din *Suceava* trecea prin *Bacău*, prin *Adjud* și prin *Putna*. Celalalt pleca din *Su-*

ceava trecea prin *Vasluiu* prin *Bêrlad* și apoi prin *Tecuciu*.

Acestea erau drumurile cu orașele prin care trebuia să treacă *negustorii*.

Am mai observat încă asemenea că după sistemul vamal unele mărfuri plăteau vamă în toate aceste orașe înșirate mai sus, ear altele plătea numai într'un loc din aceste drumuri afară de *Suceava*; din această cauză cu totul *fiscală* se întemplă ca în unele pasaje unde este vorba de mărfuri ce trebuiesc a plăti vamă peste tot locul, se înșiră toate orașele din cale, pe când în altele unde este vorba de mărfuri scutite, nu se înșiră toate orașele ci numai unul din fie care drum în care are a se plăti vama.

Drumurile sunt aceleași și nu alte și într'un cas și în altul.

Eată textul:

„Cine va duce postavuri la *Bistrița* sau la „*Ungaria* va plăti în *Suceava* de grivnă 3 „groși, în *Baia* de grivnă 1½ și în *Molda- „vița* idem; ear întorcându-se din *Ungaria* va „plăti în *Moldavița* de fie care sarcină sau „terhat doi groși și în *Baia* idem.“

Acesta era drumul *Bistriței* la ducere și la întoarcere așa cum mai sus l'am stabilit.

Eată și cel a *Brașovului*:

„Cine va duce postavuri la *Brașov* va plăti „în *Suceava* de grivnă 3 groși ear în *Bacău* „și în *Trotuș* de fie care sarcină sau *Terhat* „câte doi galbeni; ear la întoarcere în *Trotuș* „și în *Bacău* câte doi groși de sarcină.“

Eată și amândoue drumurile spre *Valachia*:

„Cine va duce postavuri la *Basarabia* (*Valachia*) va plăti vamă în târgul *Romanului* „în *Bacău* în *Adjud* și în *Putna*; (al doilea)

„in *Vasluiu* in *Bêrlad* și in *Tecuciu* de car „doi galbeni.“

Aceste citații le-am făcut pentru a arăta ăntăiul cas, când mărfurile au a plăti vamă prin toate orașele prin care trec.

Să cităm dovezi pentru al doilea cas anume când mărfurile plătesc numai in un singur oraș din fie care drum:

„Lembergenii care vor merge la Brăila după „pește vor plăti câte 1½ groși de la o grivnă „la vama de la *fruntarie* sau la *Bacău* sau „la *Bêrlad*.“

Și:

„Esportarea jderilor Ungurești e liberă plă- „tind vamă, la *frontieră* in *Baia* sau in *Bacău*.“

Eată earăși acele 4 drumuri de mai sus pe care merg mărfurile fără ănsă a fi *vămuite* decât in un singur loc anume inspre *Valachia* in *Bacău* pe drumul *Bacău*, *Adjud*, *Putna*; la *Bêrlad*, pe drumul *Vasluiu*, *Bêrlad*, *Tecuciu*.. Spre *Ungaria*: la *Baia* pe drumul *Baia*, *Moldavița*; la *Bacău* pe drumul *Bacău*, *Trotus*, pe când in căsul de'ntăi se vămueau in toate orașele din toate acele drumuri. Am observat asemenea că cuvântul *frontieră* când figurează in documente este pus numai in acest din urmă cas și anume *unor orașe ce nu sunt cele mai mărginașe din aceste patru direcțiuni*, *Bêrladul* având mai jos *Tecuciul*; *Bacăul* având mai jos *Adjudul* și *Putna*; *Baia* având mai spre apus, spre *frontieră* *Moldavița* și *Bacăul* pe *Trotuș* inspre *Brașov*.

Observând toate acestea noi am ajuns la următorul rezultat:

Inșirarea tuturor orașelor din cele 4 drumuri precum rezultă din exemplele de'ntăi și nepomenirea decât a unui singur din fie care

din acele drumuri precum rezultă din exemplele din urmă, *nu provine decât din o cauză vamală*, anume că in cel ăntăi cas unele mărfuri plătesc vamă in toate orașele, pe când in al doilea cas altele sunt mai ușurate având a plăti numai in un singur loc din un intreg drum. Cuvântul *frontieră* când este pus in documente figurează numai in acest din urmă cas și anume ca epitetul orașelor, nu celor mai mărginașe după cum am văzut, ci după cum s'ar părea, orașelor celor mai insemnate din linia drumurilor anume: *Bacău*, *Bêrlad*, *Baia*, *Bacău*; arătarea drumurilor cu toate orașele lor face a cădea înțelesul etimologic a cuvântului *frontieră*, Toate aceste observații scoase din spiritul documentelor ne conduce la incheerea că acest cuvânt când il videm figurând nu poate să aibă decât o însemnătate vamală arătând că orașul lângă care e pus este cel din urmă unde are a se plăti vamă, el nu e necesar chiar, căci pomeninduse din un drum un singur oraș și zicânduse că acolo au a se vămuț mărfurile, înțelesul stabilit de noi nu perde nimic.

Eată acum cum procedează și d. Hăjdău spre a scoate teoria d sale din tot aceste documente.

Lasă deoparte din documente toate pasajele citate de noi pentru a arăta că unele mărfuri plătea vamă in toate orașele, prin urmare cetitorul nu știe nimic de intregile linii a celor patru drumuri anume *Vasluiu*, *Bêrlad*, *Tecuciu*; *Bacău*, *Adjud*, *Putna*; *Bacău*, *Trotuș* și *Baia*, *Moldavița*; lasă la o parte de asemenea și din al doilea cas adus de noi pentru mărfurile ce plăteau in un singur loc numai, anume pasajul unde *Baia* figurează cu epitetul de *frontieră*, aceasta incurcându-l; citează din

documente numai doue pasaje pentru casul când nu sunt înșirate toate orașele, mărfurile având a plăti în un singur loc anume acele pasaje în care *Bacăul și Bêrladul sunt numite granițe* și fără să țină samă de altă nimic concludere că cuvântul graniță este luat în *înțelesul propriu*, că Bacăul și Bêrladul este hotarul țerei fiind ultimele orașe despre Muntenia!

Chestia este pe deplin lămurită. Comentarii nu mai facem, ele ar trebui făcute pe socoteala d-lui Hăjdău; nu mai spunem ce rol joacă d. Tocilescu care ș'au asvêrlit în o discuție care pe cât videm, nu era de competența sa.

Amândoi nu s'au silit a înțelege aceste documente; d-nealor aveau altă treabă, anume de stabilit gloria inchipuită a Basarabilor de prin veacul al X, ear nu de studiat conștiincios documentele comerciale ale țerei; din această cauză ne pun nouă întrebări și încă.... ironice.... care arată după cum am spus că nu a pătruns nici explicația noastră, precum le-am arătat că n'au înțeles nici documentele.

Eată:

„Dacă în unele pasaje orașele Baia, Bêrlad, Bacău, Troțuș, Moldavița, Adjud, Putna, Tecuciu nu sunt însoțite de epitetul de frontieră, aceasta nu dovedește că ele n'a fost la hotar căci în aceleași documente ele să numesc mărginene, la graniță.“

— Va să zică, după d. Tocilescu noi susținem că cuvântul *frontieră* este luat în înțelesul lui *etimologic* de hotar, și încă așa de riguros încât de câte ori un oraș nu-l are insamnă după noi că nu-i la hotar! Ce o mai fi și aceasta? Perdut-au firul disputei într'atăta încât amestecă cele zise de noi cu cele zise de d-sa? Cine ia spus că Moldavița, Troțușul

Adjudul, Putna, Tecuciu nu sunt orașe de margine din cauză că n'au epitetul graniță dacă nu noi? Aceasta tocmai voim să convingem pe d. Hăjdău, stabilind precum am făcut, că ele, ear nu Bacăul și Bêrladul erau adevăratele orașe de graniță deși nu poartă epitetul acesta? uitat-a că acel ce dă însemnătate cuvântului graniță este chiar d. Hăjdău? Pe ce și-au basat d-sa întreaga teorie rășluitoare dacă nu pe cuvântul graniță pus lângă Bacău și Bêrlad, pe care celelalte orașe nu-l aveau? Când d-sa ne spune că hotarul țerei Moldovei era la *Bacău și la Bêrlad* pe cuvântul că aceste orașe sunt întovărășite de epitetul *frontieră*, și când noi îi răspundem că nu se poate ca hotarul să fie pe acolo, cu tot epitetul de la acele orașe, fiindcă sunt orașe Moldovenești și mai spre sud, că aceste sunt adevăratele orașe de graniță fie sau nu fie întovărășite de cuvântul *graniță*; când noi stabilim semnificația *cu totul vamală* a cuvântului *graniță*, nedându-i nici o însemnătate etimologică, d. Tocilescu amestecând Bacăul și Bêrladul cu celelalte orașe vine și crezând că face mare lucru, ne pune întrebarea de mai sus care ar fi trebuit să și-o adreseze d-sale căci atunci nu ar fi căzut în incurcătura în care se află. Ne facem datoria a-l pofti ca cel puțin cu noi să se gândească mai bine când pune o întrebare.

„Cine ia spus“ adaugă tot d-sa, că „mai înspre frontieră decât Baia se află Moldavița pe drumul Bistriței“ și „mai înspre margine decât Bacăul era Troțușul pe drumul Brașovului. Ce fel? Hotarele merg oare în linie dreaptă și d. Panu crede că Moldavița e pusă pe aceeași linie dreaptă cu Baia și Troțușul cu Bacăul pentru a zice că sunt mai aproape

„de hotar Moldavița și Troțușul decât Baia „și Bacăul și că prin urmare epitetul de frun-
„tarie dat acestor din urmă n'are simțul real
„al cuvântului și cel născocit de d-sa?“

Trebue să mărturisim că aceasta intrece pe toate! Eată teorie nouă a d-nului Tocilescu; pentru ca să putem ști care din douë orașe din o țară este mai aproape de hotar, trebue să avem douë date riguroase, ăntei hotarul să fie o linie dreaptă, al doilea orașele in chestiune să fie și ele in o altă linie dreaptă care să cadă pe cea ăntei.—Eată și aplicația. — Noi nu putem ști că Moldavița și Troțușul sunt mai aproape de frontieră decât Baia și Bacăul, fiindcă Moldavița nu este pe o linie dreaptă cu Baia, și Troțușul cu Bacăul și fiindcă nici hotarul Transilvaniei nu este asemenea o linie dreaptă.— Acum eată și consecvența ce o scoatem noi din această genială teorie: fiindcă nici o țară din lume nu are frontierele in linii drepte și fiindcă rar se întimplă ca un șir de orașe să fie in o linie dreaptă, urmează că geografi n'au putut ăncă determina raportul de depărtare sau de apropiere intre deosebite orașe față cu frontiera! Aplicație: ăncă nu s'au aflat dacă Iașii sunt mai spre răsărit decât Bacăul de frontiera Carpaților, Târgoviștea mai spre meazăzi decât București de Dunărea, fiindcă Iașii și Târgoviștea nu sunt pe o linie dreaptă cu Bacăul și Bucureștii ear Carpații și Dunărea nu sunt niște linii drepte. Pentru d. Tocilescu mijloacele de a fixa pe hartă deosebite țeri precum de a se fixa raporturile de distanță intre orașe in privința conturnului frontierei, toate acestea pentru d sa sunt ca și America înainte de 1492 pentru Europa. D-sa nu poate înțelege cum orașul Moldavița situat pe malul

riușorului cu asemenea numire din Bucovina vine mai spre apus decât Baia, prin urmare mai inspre frontieră; nu știe asemenea că pentru a merge de la Bacău la Troțuș calea se indreaptă neconținut spre mează-zi-*apus* apropiindu-se de frontieră. D. Tocilescu ăncă nu știe că orașele din o țară deși nu sunt așezate in o linie dreaptă totuș aceasta nu le impedează de a fi mai departe sau mai aproape de o frontieră sau alta. D-sa nu știe asemenea că drumurile când se croesc spre a conduce afară de hotar, se croesc ținându-se de orașe, și cu tot incunjurul ce-l fac cotind după neregularitatea poziției acelora totuși el nesimțit se apropie de frontieră așa încât cel din urmă oraș din fie care din drumurile esistente este și cel mai apropiat de frontieră. Mai mult ăncă, fiindcă numai in câteva puncte de linia unei frontiere erau trecătoare autorizate, unde se percepea vamă apoi negustorii cu necesitate trebuea să urmeze o întreagă linie de drum așa încât pentru a trece la Brașov, numai decât trebuea să treacă ăntei pe la Bacău și apoi la Troțuș. — Curioasă mai este și mintea omenească! Cine își poate inchipul pe deplin nemărginita mulțămire sufletească ce a simțit d. Tocilescu când i-a venit in minte această geniala obiecțiune prin care desființază și condamnă cu un singur cuvânt întreaga știință a construcției hărților nu știa că pe când triumfal o dădea la lumină, comitea una din cele mai mari neștiinți ce a eșit din capul unui om ce face pe fanfaronul in un lung șir de articole. Pentru a se videa întregul sistem de rătăcirii și neînțelegeri care de care mai poznașe, alăturăm harta Moldovei din veacul al XV. Pe ea cetitorul va pute observa: 1) hotarul d-lui Hăjdău ce vine aproape in mij-

locul țerei după întinderea ei de atunci, 2) adevăratul hotar tocmai la riușorul Putne pe care se poate vedea orașul Putna și satul Calinana din documentul de la Monast. Mira, care sat există și astăzi, 3) și în fine se va putea convinge, dacă mai este trebuință, că numai un om ce nu s'au uitat niciodată pe hartă, poate susține cu un curaj căruia noi îi dăm alt nume, cumcă Moldavița nu e mai spre frontieră decât Baia, și Bacăul decât Trotuș. Schița hărții ce o alăturăm este identică cu toate hărțile cunoscute afară de cea a numitului d. Tocilescu a cărei aparițiune prețioasă o așteptăm cu nerăbdare să sbucnescă în totul gata din capul d-sale, după cum odinioară eșise Minerva din capul lui Iupiter. Dar pentru a înțelege cele zise de noi, nu este tocmai așa mare nevoie a-l îndrepta la o hartă pe care poate că o consultă cam greu. Era destul să facă un calcul mai practic care l'ar fi dus la același rezultat. Trebuca să observe că pentru a te duce la Bistrița în Transilvania era de nevoie ca să treacă *ântei* prin Baia și *apoi* prin Moldavița, și ca să meargă la Brașov trebuca să treacă cu necesitate *ântei* prin Bacău și *apoi* prin Trotuș, cu alte cuvinte cele din urmă orașe Moldovenești din aceste drumuri erau Moldavița și Trotușul.

Dovadă:

„Cine va duce postavuri la Bistrița sau la Ungaria va plăti în Suceava de grivnă 3 „groși în *Baia* de grivnă 1 $\frac{1}{2}$ „groși și în „Moldavița idem.“

„Cine va duce postavuri la Brașov va plăti „în Suceava ee grivnă 3 „groși ear în *Bacău* „și în *Trotuș* de fie care sarcină sau terhat „câte doi galbeni de car.“

Fiind cele din urmă la ducere, trebuca să observe că la întoarcere sunt cele *ântei*:

„Ear întorcându-se din Ungaria va plăti în „*Moldavița* de fie care sarcină sau terhat doi „groși și în *Baia idem*.“

„Ear la întoarcere în *Trotuș* și în *Bacău* „câte doi groși de sarcină s-u terhat.“

Va să zică cele *ântei* orașe în care intra-i pe pământul Moldovenesc erau Trotușul și Moldavița.

Moldavița și Trotușul cele din urmă la ducere și cele de *ntei* la întoarcere acest fapt trebuca să-l facă pe d. Tocilescu a înțelege cum aceste orașe vencau mai spre frontieră decât Bacăul și Baia.

Aemenea trebuca să mai observe că de la Bacău pentru a da pe teritoriul Muntenesc era de nevoie să se scoboare tot mai spre meazăzi să treacă prin Adjud și prin Putna, alte doue orașe Moldovenești, și pe celalalt drum de la Bărlad cărăși la vale era nevoie să treacă prin Tecuciu după toate acestea trebuca să-și pună întrebarea:

Cum se poate că cuvântul de graniță de lângă Bacău și Bărlad (asemenea și de lângă Baia) se aibă însemnătatea lui etimologică când după ce trecem de Bărlad și de Bacău nu eșim de loc din marginele țerei ce mergem mai spre sud și avem de trecut prin alte orașe tot Moldovenești?

După toate aceste întrebăm pe d-nii Hăjdău și Tocilescu, cum rămâne modul de argumentare a d-nealor relativ la cuvântul *graniță* și semnificația lui? Cum rămâne cu teoria prin care nu se poate cunoaște că un oraș este mai spre sud sau mai spre apus decât altul dar în puterea căria se rășluea Moldovei orașele Putna, Adjudul, Tecuciul, Trotușul și Mol-

davița? Care din noi susține că hotarele sunt în linie dreaptă și care înțelege că cuvântul „hotar nu e hotar“ noi care prin aceea că dându-i înțeles figurat ăi răpim semnificația lui etimologică, sau d. Hăjdău care susținând că Bacăul și Bărladul este hotar, mai la urmă după ce vede că l'am prins, adaugă că nu era hotar și care pe lângă linia hotarnică ce o trăsese prin Bacău și Bărlad, Lăpușna etc. mai trage încă una prin Putna, Adjud, Tăcuciu adăugând că este tot una?

Creдем că este destul. Acum pentru a se vedea dacă am avut dreptate în critica noastră din „Convorbiri“ să reproducem pasajul unde ne formulasem punctele de critică.

„Trei greșeli însemnate a făcut d. Hăjdău consultând aceste documente 1) N'au ținut „samă de sistemul vamal al țerilor noastre „din acea epocă care reesă foarte lămurit din „aceste acte 3) a luat cuvintele frontieră sau „graniță în înțelesul real a lor fără a lua „sama la împrejurările în care figurează 3) „a încheet la nevința tuturor orașelor acelora „care nu se află amintite în vre un loc deosebit din documentele citate de d-sa, fără „a voi să ia sama dacă se află pomenite sau „nu în alte părți tot ale acelor documente.“

Concluzia este așa dar următoarea: hotarul între Moldova și Muntenia până la Stefan n'a fost nici Bacăul nici Sirețul nici Bărladul ci riușorul Putna, Stefan nu face decât stemnă acest hotar la Milcov.

G. Panu.

POESII.

CADEREA RINULUI *)

Măreț, adânc și luciu călătorește Rinul
Prin munți cu fruntea albă, prin văi cu lunci
umbroase.

Nepăsător gigantic de timpuri furtunoase
El curge 'n liniștire, nesocotind Destinul!

Ca un balaur verde ce mișcă sale noduri
Trecut-a prin orașe cu măndre catedrale,
Prin sate ce port încă stigaturi feudale,
Pe lângă vechi casteluri, pe sub boltite poduri.

Și vecinic el vèzut-a sermana omenire
Luptându-se cu moarte în viața-i trecătoare;
Vèzut-a căzând tronuri și dispărând popoare
Ce se credeau eterne pe culmea de mărire.

„O! lume schimbătoare!— O! tristă vanitate!
„Munții se dărm, cetatea se dărmă, omul pere!
„Eu singur, martur pacinic de-a globului mistere,
„Curg măndru'n nepăsare cu-o lină maiestate.

„Nimic nu mă oprește în calea-mi triumfală,
„Și timpul adormit-a de secolii lângă mine!.“
Astfel voios și falnic șoptește Rinu'n sine,
Dar eată sub picioare-i prăpastia 'nfernală!

*) Această poezie ce ne comunică autorul, a mai fost publicată în No. 10 a Revistei Contemporane. Ansă în strofa IX și X se strecurase acolo oare care mici greșeli, care aici s'au îndreptat. *Red.*

El cade! din 'nălțime in fund se prăbușește
C'un muget lung, selbateg, grozav, resonător.
Din stânci in stânci el saltă sdrobot; se risipește
Precum o 'mpărăție de glorios popor.

Frumoasa-i limpezime in clipă tulburată
Se schimbă'n largi troene de spume argintii,
Ce se restorn de-ayalna cu-o furie turbată
Formând o avalanșe de cataracte mii.

Și valuri peste valuri s'asvêrl spumegătoare.
Se sparg țîșnind in aer, și ferb, ș'arunc scânteii,
Și pulberea de apă alin plutind la soare
Să'ncinge ca o nimfă cu brău de curcubeii.

O aspră clocotire, o cruntă detunare
Anunță catastrofa și'nșuflă reci fiori,
Și munții de zăpadă treziți in depărtare,
Privind acea cădere, se'ntunecă de nori.

Sublim, sublim spectacol! bătrânul fluviu pare
C'a să dispară vecinic in chaos sgomotos;
Dar Rinul e puternic, dar Rinul nu dispare...
El a umplut abisul și trece maiestos!

Luându-și cursul pacinic, ear se indreaptă Rinul
Prin sate și orașe, prin munți și văi frumoase.
Nepăsător gigantic de timpuri furtunoase
El pasă cu mândrie căci a invins Destinul!

.....

Așa și tu, la culme, o! Francie iubită,
Avut-ai o'ncercare de moarte!... dar măreață

Trecut-ai peste ripa de dușmani pregătită,
Pe-un pod inens de aur pășind spre-o nouă viață.

O lume 'nforată de soarta-ți mult fatală
Crezu'n a ta peire!.. dar tu, ca Rinul mare,
Urmezi, Victimă sacră și demnă de-admirare,
Menirea ta sublimă și providențială!

Neuhausen—Iulie—1873.

V. Alecsandri.

DE LA MARE,

I.

Valuri vin din depărtare
Înțelegi, tu, graiul lor?
Este graiul cel de mare,
Este graiul cel de dor;

Și pe malul mării stam,
Cum grăeau le ascultam,
Și simțeam in al meu piept
Graiul de-asmene deștept.

Și atunci le-am întrebat
La ce 'n stâncă se tot bat;
Ș'apoi știți ce mi-a răspuns?
C'asa-i dorul cel ascuns

Ne'ncetat el tot lovește
Inima care iubește —

Stânca, știi, cât va mai sta,
De loviri pân'a pica?

II.

Ce vrei mare de la maluri,
Ne'ncetat de le lovești?
Vrei tu poate ca din somnul,
Ce il dorm, să le trezești?

Lasă-le să doarmă'n pace;
Neodihna-i partea ta!
Soț cu tine al meu suflet
Fi-va vecinic el așa?

III.

Aș voi să am o luntre,
Ș'apoi tot să pribegesc;
Cătu-i fața luce-a mării
Calea să nu-mi mai sîrșesc.

Și-aș voi purtat de valuri
Să ascult al mării cânt,
Și să uit de vremi iubite
Petrecute pe pământ.

IV.

Du-mă luntre de aice
Lasă țermul blăstemat!
Ne-om găsi loc mai ferice
Poate pe-un ostrov uitat.

Și-acolo într'o pustie
Strinsă 'n brațele de mare
Poate-a fi pentru un suflet
Dragă pace și uitare.

V.

Ca să nu mai vîd pământul
Am dorit, cand am plecat;
Indarept mă mană ventul,
Și 'n deșert cu el mă bat.

Se zărește ear limanul!
Cărmă! nu te potrivî.
Și tu luntre! nu te 'ntorrece,
Căci poți lesne șovăi.

VI.

Te-ai lovit de colțul stâncii
In adâncuri pironit?
Și de-aceea făr de veste
Tu deodat-ai șovăit?

„Poartă visla cu răbdare;
N'avè grijă tu de stânci!
Știi, că unde-s multe pedici
Apele nu sunt adânci.“

VII.

Peste apele mărețe
Infinitul se boltește;

Dela mine, véd, că'ncepe,
Dar nu véd, unde sîrşeşte.

Eat'o pasere 'n vîzduhuri,
Mîndră in avîntul sîu!
Rătăceşte şi ea oare
Precum eu cu vasul meu?

VIII.

„Eată-ne in altă lume!
Dtagă luntre stăi la mal;
Voiu să cerc de e de mine...
Tu te leagăna pe val.“

Şi așa am priponit-o
De-un țeruș și m'am tot dus
Cînd in dreapta cînd in stînga,
Cînd spre-ameaze cînd spre-apus.

Dar n'am fost ah! nici aice
Fericit cu al meu dor.
„Mai departe, mai departe,
Dragă luntre, sbori ușor.“

IX.

Marea mugc și vucște,
Luntrea-mi șovăind plutește;
Vîntu-a rupt a ei vintrele,
Ce duceau zilele mele.

In adîncu-i poate zace
Ape-a sufletului pace
O! așa de-a fi să fie,
Lăsați luntrea mea pustie

Să plutească peste voi!
Și de valuri biciuită
Să vestească amărită,
Că eram odată doi.

X.

Căletor pe-a lumei valuri
De-i vedè in calea ta
Luntre, vîslă părăsite,
A cui sunt, nu întreba.

Un cărmaș avù și ele,
Unde-i azi nu se mai știe!
Valul greu cînd le lovește,
Ele sună a pustie.

Înțelegi tu, al meu suflet,
Glasul lor ce vra să zică?
— A pustiu grăesc cu valul
A pustiu și a nimică!

S. Bodnărescu.

FILEMON și BAUCIS

Din La Fontaine

Subiect scos din Metamorfozele lui Ovid.

Nici setea de mărire nici aurul dorit
 Pe om nu-l fac in lume să fie fericit;
 Căci inimelor noastre, aceste zeități
 Neliniște dau numai șr bunuri fără preț:
 Devin adăpost vecinic de griji omoritoare
 Mușcând din noi cum mușcă pe-a muntelui spinare
 Vultanul fără milă din bietul Prometeu
 Inlântuit in stâncă și sfâșiat mereu;
 Pe când, căsuța mică de-o parte locuită
 De-un înțelept in pace, de ele e scutită.
 El nu cunoaște aice acest funest tribut,
 In liniște trăește, retras necunoscut
 Și liber in natură. Aceasta-l mulțamește
 Pe favoriții curței el îi desprețuește;
 Pe oamenii ce-i vede cuprinși de vanitate,
 Ființi deșarte 'n lume de lux incunjurate;
 El singur știe prețul, el știe pe ce cale
 Norocul li trimite favorurile sale.
 Apoi când timpul vine, când oara sa sosește
 De țerm când este-aproape, când lumea părăsește
 Nimic nu-l intristează, el toate-atunci le lasă
 Apune ca lumina din zioa cea frumoasă.

Filemon și Baucis ne pot servi d'eseemplu;
 Ei ce-au văzut schimbată, coliba lor in templu:
 Imenul și amorul cu-a lor statornicie
 Legase a lor inimi din dulcea lor pruncie;
 Nici timpul nici Imenul n'a stins a lor iubire;
 Cloton cu bucurie torcea a vieței fire.
 Ei cultivau de-o parte și singuri și sermani
 Grădina lor, ogorul, de douzeci de ani,
 Alcătuind ei singuri republica lor mică
 Și brațelor străine nedatorind nimică.
 Ei, unul pentru altul și luptă și muncesc;
 Plăcerile vieței și grija împărțesc;
 Dar totul trece 'n lume și tot îmbătrânește
 Acuma a lor frunte se pleacă, se sbărcește;
 Amorul îi susține c'o dulce suvenire,
 Prieteșugu-i leagă c'o vecinică iubire;
 In orașel avându-și căsuța lor iubită
 Departe de-acei oameni cu inima 'npretită

Neam crud a cărui suflet de milă e ne'nvins
 Neprimitori și lacomi și luători in ris.
 Chiar Joe hotărește el ănsuș ca să vie
 Să peardă de pe lume această seminție.
 Pornește dar din ceruri, luând pe fiul seu,
 Pe marele Mercuriu, a elocinței zeu;
 Colindă pretutindenii cerënd adăpostire.
 Zadarnic.... nicăire nu affă găzduire.
 Mercuriu bate, chiamă, așteapt'un om să vie
 Dar nimini nu deschide, nici unul dintr'o mie.
 Atunce călătorii vëndend că nu-i primesc
 Locașele profane, să lase hotăresc;
 Dar eată vënd in fine de-oparte o casă mică
 Modestă, primitoare, curată, frumușică;
 Mercuriu bate 'n ușă și Filemon primește
 Li ese inainte și astfel le vorbește:
 „Sunteți, de lungă cale, de sigur obosiți
 Intrați, intrați aice, ședeți, vē odihniți;
 Puținul ce ne dede cereasca dărnicie
 Primiți-l ca al vostru, vē-l dăm cu bucurie
 Și salutați in pace acești penati de lut.
 Era mai darnic cerul și lumii mai plăcut,
 Mai sinceră credința și cultul mai solemn
 Atunci când Joe insuș era făcut din lemn.
 Decând il fac de aur, cu-atăta iscusință
 E surd la ruga noastră, e fără de priință.“
 Baucis acum in grabă tu apă incălzește
 Deși dorința noastră de lipsuri se 'ngrijește,
 Dar va primi cu bine un oaspe călător
 Modesta găzduire ce-i dă un muritor.
 Baucis, cenușa stinsă in vatră rescolește,
 Cu slaba sa suflare ea focul intetește;
 Aruncă vreaseuri iute se 'ntoarce cu sfială
 Descalță călătorii, picioarele le spală;
 Ear Filemon se scuză c'atât îi prelungește
 Și ca să treacă timpul atunce el vorbește
 Cu zeii, nu de jocuri, de pompe, de avere,
 Nici de lumeasca slavă, de-a regilor putere;
 Ci de natura mândră, de holdele mănoase
 De fructele livezei mai rari și mai frumoase.
 Baucis apoi se duce de cină să gătească;
 Pe-o măsuță pune mănecarea cāmpenească,
 Măsuță foarte simplă din scānduri necioplite
 Să zice chiar, de credeți, in cele povestite,
 Că timpul îi rupsesă al treile picior;
 Baucis o sprijinește punënd spre ajutor
 Sub masa ce se pleacă un vas stricat de lut

O altă stricăciune a timpului trecut.
 Pe două scăueşe, un lăicer purtat,
 Ce la serbări solemne era 'ntrebuinţat
 Se află pus acuma; pe masă flori de ţară
 Ear hrană: puţin lapte şi fructele de vară.
 Insetoşaţi de cale, cereştii călători
 In vinul dat de oaspeţi versau adeseori
 Cristalul unei ape; cu cât ei beau mai tare
 Cu-atâta bătura curgea cu 'nbelşugare
 Şi vasul mic devine sorginte abundantă,
 In fine se cunoaşte minunea evidentă.
 Şi Filemon şi Baucis cu fruntea in ţărină
 Să pleacă ingenunche şi zeilor se'nchină.
 Atunci măreaţa frunte lui Joe se arată
 Cu neagra sa sprinceană atât de 'nfricoşată
 Ce face să tresară adânc in temelie
 Pe polurile sale, a cerului ţărie.
 „Ertăţi greşala noastră, o Joe protector
 Esclamă atunci Baucis, Vai! care muritor
 Ar fi gândit vr'odată că va primi la sine
 Un zeu a tot puternic un oaspete ca tine?
 De sigur, masa noastră şi simplul adăpost
 Puţin vă sunt plăcute; dar ori cine-am fi fost
 Lui Joe celui mare ce-am fi putut servi?
 Ce poate-un om să-i dee, chiar rege de ar fi?
 Plecarea face totul şi de ți-ar găti ție,
 Stăpân a tot puternic, lumeasca 'npărăție,
 Primirea cea mai mare, mai bine preţueşti
 O inimă curată şi darul ei primeşti.“
 Apoi ca să-şi indrepte greşala ce făcuse,
 Aleargă ca să prindă porumbul ce crescuse
 De mic in grădinuţă cu-atâta îngrijire
 Să-l tae pentru masă... Zadarnică grăbire,
 Căci paserea uşoară din loc in loc sburând
 In braţele lui Joe ea scapă alergând.
 Această năzuinţă n'a fost făr de folos
 Căci Joe intervine. Ear de pe munţi in jos
 Prin văi şi pe câmpie, acuma inserând,
 Incet şi in tăcere, vezi umbrele căzând.
 In fine Joe ese, „Urmaţi-mi nesmintit:
 Pe falnica cetate pedeapsa a sosit!“
 El zice şi Mercuriu adună negrii nori
 „O crudă seminţie! nedarnici muritori!
 Fiinţi ce'nchideţi uşa şi inimile voastre
 Nedemni de-a noastră milă de dragostele noastre;
 Periţi! „Acum furtuna pe vale năbuşeşte
 Restoarnă tot in drunu-i, cetatea cotropeşte

Şi Filemon indată cu Baucis împreună
 Urmează 'ncet pe Joe având toege'n mână :
 Deoparte frica morţei, de alta ajutaţi
 De Jupiter, pe-un munte acuma sunt urcaţi,
 In vale norii aprigi, scadroane plutitoare,
 Ministrii resbunării lui Jupiter cel mare
 Arunc'a lor văpae. Pustiul se intinde
 Şi, fără de cruţare, restoarnă şi cuprinde
 Grădini şi case, holde, şi oamenii şi turme;
 Intr'un moment cetatea dispare fără urme.
 Bătrânii jălesc soarta acelor ce-o să moară
 Să peară omu'n lume, dar turmele să peară!*)
 Au dispărut cu toţii sub fiacăără cumplită
 Baucis in taină plânge cetatea urgisită.
 Pe locul unde fuse coliba acea mică
 De marmură acuma un templu se ridică,
 Şi stâlpi măreţi şi falnici cu mândre cheotori
 Fruntonele'ntr'o clipă se'nalţă pân la nori;
 Şi stuhul să prefacă in aur făr de preţ
 Şi totul străluceşte şi totul e măreţ;
 Ear pe păreţii mândri, pe-a lor invélitoare,
 Se vede zugrăvită de mâni nemuritoare
 Istoria aceasta: Dumnezeesc penel
 Mai iscusit in totul ca Zeuxe şi Apel!
 Bătrânii noştri ânsă surprinşi şi confundaţi
 Se cred, ca prin minune, la ceruri inalţaţi.
 „O Joe-a tot puternic! o Joe! ştrigă ei;
 De mila ta cerească tu imple robii tăi;
 De tine fi-vom vrednici? pute-vom noi vr'odată
 Din templu acest sacru, cu inima curată
 In jurul mesei sfinte sluji, sacrifică,
 Şi preoţi, ruga lumii noi ție-a inalţa?
 Ear Iupiter primeşte pioasa rugămintă.
 „De-ai vrea, zic ear bătrânii, puternice părinte,
 Pe Filemon şi Baucis să-i scapi până la fine
 Noi am muri 'npreună servindu-te pe tine;
 Cloton**) să curme-odată a vieţii noastre fire
 Şi alţi să ne dee o tristă îngrijire;
 Pe dânsa n'aş mai plânge-o, şi jalea sa ferbinte
 N'ar mai curma tăcerea acestor locuri sfinte.“

*) Dar turmele să peară! să cunoaşte aici fabulistul induiosându-se asupra soartei animalelor, fiinţele sale iubite şi pe care le pune mai pe sus de om. „Să peară omul in lume,“ epigramă justificată prin cruzimea de inimă a locuitorilor acelu oraş cotropit de Zoe.

**) Cloton: nu Cloton, cea mai ténără dintre cele trei Parce, ci Atropos, tăia firul vieţii omeneşti.

Și astă rugăciune de Joe fu primită.
 Dar voiu putea eu spune o faptă neauzită?
 Când Filemon și Baucis aici in templu stau
 Și lumea adunate minunea povesteau
 De călători mulțimea, uimită și'n mirare,
 Grăbinduse 'nprejuru-i cu toții in picioare:
 „Aici, pe-aceste locuri, aici le ziceau ei,
 N'a fost clădit din timpuri un templu pentru zei.
 Un tērg era odată de zei infruntător
 Cu inima 'npetrită, necredincios popor,
 O crudă seminție și barbară cumplit
 Dar flacăra cerească pe toți i-a mistuit.
 Din numărul cel mare noi singuri am trăit
 Precum vedeți tabloul de Joe zugrăvit.“
 Pe când spunea aceste, bătrânul se uita
 Din când in când la Baucis ce'n arbor se schimba

Ea brațele-i întinde și Filemon uimit
 Vroește s'o ajute... dar stă inmărmurit.
 Atunci vrea să vorbească dar limba'n a sa gură
 In coajă se preface, și din căutătură
 Ei pot sermanii numai să-și iee zioa bună.
 Acum ei sunt doi arbori; un vânt prin ei resună
 Mulțimea neclintită ăi cheamă in zadar;
 Un teiu devine Baucis ear Filemon Stejar.
 Și-acuma se ved încă, spre a se ști anume
 Iubirea nesfârșita ce-avure ei in lume;
 De daruri, de prinoase etern impovorate,
 Umbroasele lor ramuri se'ndoe atârnete;
 Și dacă, de'ntâmplare, sub denșii s'au umbrit
 Doi amorezi odata, ei vecinic s'au iubit.

A. Naum.

Vocabular Istriano-Roman

din manuscrisele lui

IOAN MAIORESCU.

(Urmare.)

Dosta (slav.), destul. *Zic și basta* ital.
drac, plur. *draci*. *drac*. D. e. *dracul l-a*
lua, *dracul il va lua*.
drag, *dragă*, plur. *dragi*, *drage* ca la
noi. *Mi-i drag*, imi place, imi pare
bine, d. e. *mi-i drag te vedē sār*, imi
pare bine că te ved sănătos
dren, *dreniu*, lemnul corn.
drită, dreaptă, mai ales mâna dreaptă.
drit drept, mai ales ca substantiv.
drum, plur. *drumuri*, ca la noi. De la
Români au adoptat-o și Slavii de
meaza-zi.
duc, a *duce*, *dus*, ca la noi, ănsă nu e
usitat in forma reciprocă de mă duc,
te duci, etc.
dulce, ca la noi.
dumirecă, dumineca.
duncă, deci, prin urmare (ital. *dunque*;
l-au primit și Slavii)
după, prep., după.
după ce, *dupăce*, se întrebuințează după
spusa lui Micetti și in Istria, ănsă mai

rar; de regulă *zic când* și in acest
înțeles.

E se zice mai rar in loc de *și*, pe care
il au și ei toți.

e, a 3 pers. sing. indicat. a verbului *sum*,
se pronunță *ie*, contopindu-se pronum.
pers. *el* cu verbul, așa încât in loc de
el e zic l'e și mai constrins *ie*. „Este“
nu zic niciodată; in adevăr „este,“
după analogie, nu poate fi decăt imi-
tațiune slava. Vezi *sum*.

ea, v. *ia*.

eli, plur. mascul. genit: *a lor*, dat: *lor*,
li și *le*; acus: *eli* și *li*, *adese-ori muiat*
in *i*.

enca, v. *ăncă*.

ensa. *ensași*, singură.

ens; *ens*, *insuși*, singur.

eapă, plur. *epe*, *iapă* v. *iap* ū. *Armesar*
nu au: zic *bĭc*, taur, și pentru ar-
măsar.

epiță, mensesă.

es, a *eși*, *eșit*, ca la noi și in conju-

*) V. Conv. Lit. vol. VI pag. 393.

gare, are ănsă și însemnarea de a re-sări; *ese soarele*, resarc soarele.

Fabrică plur. *fabrice*, fabrică.

fabru, plur. *fabri*, faur, adecă fabricant peste tot, dar înțeleg mai des de faurul fierar. Tot așa de usitat e *favru*. plur. *favri*. Pentru faurul fierar mai au și *covaci*, mai ales în Jeiune.

fac, a *face*, făcut, a face.

fajole v. *fasole*.

fălesc, a *făli*, *fălit*, smintesc, greșesc, nu nimeresc.

famelă, plur. *famelie*, *famelii*, (l muiat, tonul pe e); familie sau cum zic țerării fâmelie. N. B. cuvântul femeie nu-l au.

fantină, masc. și *fantin* (ănsă rar), june de insurat, fecior de insurat.

fară, și *foară*, afară. *Pre-fară*, *pre-foară*, pe afară. *De fară*, *de foară*, de afara.

fără, prepos. fără. Construit ca la noi: *fără mire*, și *fară de mire*, fără mine, fără de mine.

farbă v. *color*.

făriră, plur. *fărire*, faina.

fasole fașole și *fajole*, câte trele usitate, fasole.

fați, fașă, lat. *facies*.

fațol, *fațoli* și *fațole*, basma, naframa, ardelenii au *fatyol*.

favru v. *fabru*.

febră, numai în sing., friguri.

fegură, v. *figură*.

ferec a *fereca* *ferecat*, a revesti ceva cu fier. D. e. *ferec calul* sau *ferec copita calului*, potcovesc (pentru potcovesc au *podvesc*, ănsă numai de cisme.) *Ferec vozul*, ferec carul sau incalț roatele.

ferment, a *fermenta*, fermentat, și *fremment*, a *fremmenta*, a frementa; se zice și a *hrementa*.

fernesc, a *ferni* și a *ferne*, *fernit* și *fermeit*, a fierbe. D. e. *pulastru fermeit* sau *fernit*, pui fier.

fetă, (ca Bănățenii), plur. *fete fetele*, fată

fețior, plur. *fețiori*, fecior.

fețioră, plur. *fețiore*, fată.

fețioriciu și *fețiorityu*, fecioraș, fecioruș.

fetiță, (tonul pe e), plur. *fetițe*, fetiță.

fet sau *fėti*, plur. *feti*, a) fêt, or ce născut, b) în Susnievizza și alte locuri: fiul, feciorul.

fiat, articulat *fiatlu*, plur. *fițați*, ficat.

figură, plur. *figure*, icoană, chip. În Schitazza se zice și *fegură*.

filă, plur. *filie* (l muiat de tot, încât sună mai numai în întărit), fie, fiică.

filu, articulat *filu*, plur. *filii* (l muiat, r ai ca la noi), fiu.

finesc, a *fini*, *finit*, a termina, a fini.

Finitu-s'a predica, imi zise unul în Villanova.

fir fên.

flamund și (mai ales în Berdo și Villanova:) *hlamund*, flămând. În Jeiune se pronunță *flămând* cu sunetul nasal i.

flier, plur. *flieră* (l muiat), fier.

foară v. *fara*.

foc, plur. *focur*, *focuri*, *focură*, foc.

foghera, v. *cirib*.

foliă și *solie* se zice și masc. *foliu*, plur. *folii* (l muiat), foaie.

folietă, plur. *foliete* (l muiat), gazetă; v. și *gazetă*.

fole, cu artic. *folele*, foale.

fome și (mai ales în Berdo) *home*, foame: *mi-i fome* și *mi fome*, mi-e foame.

fontară, în Berdo, cu a penultim pur, nu i, ear în alte locuri *fontână*, fontână.

forță, plur. *forțe*, tărie, putere.

frasir, plur. *frasiri*, în Jeiune, frasin. Ceialți zic *iesic*, v. acolo.

frate cu accent *fratele* și *fratul*, *fratol*, plur. *frați*, frate.

fratol, *fratul*, v. *frate*.

frec, a *freca*, *frecat*, a freca. Zic și *freg*.

freg, v. *frec*.

frement, v. ferment.

frică. *frică*.

frigesc, foarte rar, de regulă *prăjesc*. v. acolo.

frisc, *friscă*, plur. *friști*, *friște*, proaspăt. *Iarbă friscă*, iarbă verde de când crescută or necălcată.

frită (ital.) și *fritaliă* (l muiat), păpară de oue, jumări de oue.

frunigă, uneori *frunică*, plur. *frunige*, *frunică*.

frunte, articulat *frunta*, plur. *frunți* și *frunți*, *frunțile*, frunte.

frunză, plur. *frunze*, ca la noi.

frupt, plur. *frupte*, mai rar *frut*, *frute*. fructul, roada pomilor.

frut, v. *frupt*.

fug, a *fugi*, *fugit*, ca la noi. Numai la imperativ mai mult *fui* decât *fugi*.

fugheră, *foghera*, v. *cirib*.

fugi subst. plur., un fel de macaroni groși cu unt și caș.

fulminante, ital., chibrituri, arințioare.

funduril, subst., în Jeiune, lapte sărbezit, acrit de sine.

fur, a *fura*, *furat*, a fura.

furcă, plur. *furce*, și *furci*, a) furcă de tors, b) furcele de acățat, de spân-

zurat. Furcă de fân e numesc *vilă* v. acolo.
furlan și *fûrlan*, a) locuitor din Friaul, Foro-Julian, b) țesător de pânză în genere (profesiune obicinuită a Furlanilor)
furmă, plur. *furme*, formă. Se aude și în Ardeal *furmă*.
fus, plur. *fusă* și *fuse*, ca și la noi, pentru tors

Gabir, *gabiră*, plur. *gabiri*, *gabive*, galbin.

gaira, v. *galiră*.

galidă și *golidă*, galeată de lemn.

galiră, și *gaira*, plur. *galire* și *gaire*, găină. Se zice rar și *găină*, în Schitazza *gălină*.

gândesc, a *gândi*, *gândit*, a plunge tare, a se boci

gănesc, a *găni*, *gănit*, a vorbi cu cineva, a conversa.

gard, plur. *gardur*, *garduri* și uneori *gardură*, *gard*. Zic și *goard*.

gazetă, plur. *gazete*, gazetă, zic ănsă mai des *foiletă*, v. acolo.

geană, pronunță *jană*, plur. *gene*, *genele*, *geană*.

gerunchiu, plur. *gerunchi* *genunchiu*.

ghiață, ca la noi.

ghiem, plur. *ghieme*, *ghiem*.

ghierm, *ghierme*, v. *ierme*.

ghiesa și *chiesa* ital. se aude în Schitazza alături de *băserica*.

ghindă, ca la noi.

ghindar, plur. *ghindari*, stejar. v. *hrast*.

glădiș (slav.), scăiet.

glaj, plur. *glaji* și *glaje*, în Jeiune, pahar.

giaget, pronunță *jajet* ca la Bănățeni, plur. *giagete*, *deget*.

ginere. plur. *gineri*, ca la noi. I-am găsit ănsă numai în Schitazza. Noră nu se află la Istrieni.

goardă, v. *gard*.

golidă, z. *galidă*.

gol, *golă*. plur. *goli* (cu l muiat), *gole*, *gol*.

gondoleță. plur. *gondolete*, cercel, numai în Schitazza, usitat și *răchinele*. Unii cerceli au forma gondolelor italiene.

grașle, l muiat, *greblă*.

grașcă, v. *grașită*.

grașită, în Valea Arsă, grindină. În Jeiune *grașcă*.

gras, *grasă*, plur. *grași*, *grase*, *gras*.

Bire gras, prea gras.

gras, subst. grăsimi. *Gras de porc*, grăsimi sau untură de porc.

grău, în multe locuri și *grăv*, grău pluralul *grâne* e mai rar.

greasă, plur. *grese*, cute de ascuțit.

greu și *grev*, *grea*, plur. *grei*, *grele*, greu.

grije, plur. *griji*, ca la noi.

grosă, plur. *grosde*, struguri, în Moldova poamă.

gros, *grosă*, plur. *groși*, *grose*, ca la noi.

grumb, *grumbă*, urii, opus lui *mușat*, frumos.

gulub, v. *hulub*.

gumnă, arie de trierat.

gură, plur. *gure*, și *guri*, gură.

guscă, plur. *gusce*, gâscă.

gușă, plur. *gușe*, ca la noi.

gust foarte rar *ăngust*, ăngust.

gust, a *gusta*, *gustat*, în Jeiune, ca la noi.

gut, cu *u* și nu cu *î*, plur. *guturi* și și uneori *gutură*, găt.

Hăibut, planta spânz.

haida! *haidem!*, ca la noi.

haina, haina deasupra.

hartă și *cartă*, hârtie.

hia, v. *ia*.

hiliacă, *hiliac*. plur. *hiliace* (l muiat), alac. În Susnievizza se zice *hilui* (l muiat).

hlamend și *hlamund*, plur. *hlamenzi* și *hlamunzi*, flămend. Se zice anume în Villa nova.

hodină, ploaie în Jeiune, unde cunosc și ploae și a ploa, dar nu sunt usitate în comun.

holach, plur. *holachi*, Valachi. Se mai zice și *Ulachi* și *Olachi*, de regulă se numesc pe sine ănsă *Vlachi*. Numele de *Rumări*, ce era în us la finalul sec. 17, astăzi a dispărut.

home v. *fome*.

hrast, plur. *hrasți* și *hraste* (slav.), stejar. Înțeleg și *ghindar*.

hrănesc, a *hrănci*, *hrăncit*, grocnesc ca porcul.

hrement, v. ferment.

hripă plur. *hripe*, piatră. Așa în Schitazza, unde pentru piatră se zice și *bovan*. Ceilalți zic *'rpă* or *'ripă*.

hulub, plur. *hulubi* și *gulub*, columb, porumb, în Moldova hulub.

(Va urma.)

CORESPONDENȚĂ.

D-lui Bad. Incurcătură.